

บทที่ 4

บทวิเคราะห์โบราณสถาน

จากประวัติศาสตร์อันยาวนานในอุษาคเนย์ต่าง ๆ ที่กล่าวมาในบทที่ 3 ได้แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับโบราณสถาน และสามารถสะท้อนถึงความเจริญของชุมชนในอดีตโดยโบราณสถานเหล่านี้ แสดงถึงการเติบโตและการเปลี่ยนแปลงสภาพทางผังเมืองในอดีตและปัจจุบันได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ในปัจจุบัน โบราณสถานยังมีบทบาทต่อชุมชนเมืองเพชรบุรี ทั้งทางกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม สมควรต่อการนำมาวิเคราะห์ เพื่อหาความสัมพันธ์ของโบราณสถานกับเมือง ในการวางแผนทางอนุรักษ์โบราณสถานและพัฒนาเมืองต่อไป

การศึกษาวิเคราะห์โบราณสถานดังกล่าว ผู้ศึกษาได้ทำการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างโบราณสถานกับเมืองใน 3 ระดับ คือ

- 1) ระดับโบราณสถาน
- 2) ระดับย่าน
- 3) ระดับเมือง

โดยพิจารณาจาก ความต่อเนื่องทางบทบาทของโบราณสถานต่อชุมชนในทั้ง 3 ระดับ ศึกษาความสัมพันธ์ของโบราณสถานกับชุมชนเมือง ความสัมพันธ์ของโบราณสถานในด้านทัศนภาพกับชุมชนเมืองในระดับย่านและเมือง รวมทั้งปัญหาของโบราณสถานในระดับต่าง ๆ

4.1 ภาพรวมของโบราณสถานในเขตชุมชนเมืองเพชรบุรี

จากการศึกษาพบว่า ในพื้นที่ศึกษามีโบราณสถานที่ยังคงมีสภาพคงเหลือในปัจจุบันโดยไม่รวมอาคารเก่าประมาณ 42 แห่ง สามารถแบ่งประเภทตามลักษณะการใช้สอย ได้เป็น 2 ประเภท คือ

- 1) พระราชวัง ได้แก่ ที่ประทับของพระมหากษัตริย์และเจ้านาย มี 2 แห่ง คือ พระราชวังพระนครคีรี และพระราชวังรามราชนิเวศน์
- 2) ศาสนสถาน ได้แก่ วัดทางพุทธศาสนา ซึ่งเป็นองค์ประกอบหนึ่ง ที่มี

แสดง : ตำแหน่งที่ตั้งโบราณสถานในชุมชนเมืองเพชรบุรี

สัญลักษณ์ :

- ☆ วัง
- วัด / ศาสนสถาน

มาตราส่วน
1:45000
แผ่นที่
4.1

การศึกษาเพื่อเสนอแนะแนวทางอนุรักษ์โบราณสถานและพัฒนาเมืองเพชรบุรี

ความสำคัญต่อชุมชน ตั้งอยู่ในบริเวณพื้นที่ศึกษาประมาณ 40 แห่ง นอกจากนี้ ยังมีวัดร้างอีกจำนวนหนึ่ง

4.2 วิเคราะห์สภาพและปัญหาของโบราณสถานกับชุมชนเมืองเพชรบุรี

4.2.1 ระดับโบราณสถาน

4.2.1.1 ความต่อเนื่องทางกายภาพตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

จากการศึกษาประวัติของโบราณสถานในเขตชุมชนเมือง พบว่าโบราณสถานส่วนใหญ่ สร้างขึ้นในสมัยอยุธยาตอนปลายและได้รับการบูรณะปฏิสังขรณ์ มาโดยตลอดจนสมัยรัตนโกสินทร์ จึงมีการผสมผสานของพัฒนาการทางศิลปกรรมและรูปแบบการก่อสร้างทางสถาปัตยกรรมในแต่ละสมัยปะปนอยู่ในโบราณสถานหลายแห่ง

ดังนั้นจึงสามารถนำมาประกอบ การพิจารณาความต่อเนื่องทางกายภาพ ของโบราณสถานร่วมกับประวัติของโบราณสถานได้เป็นอย่างดี การแบ่งยุคของความต่อเนื่องใช้การแบ่งเป็น 5 ยุค เช่นเดียวกับบทที่ 3 จึงสามารถแบ่งระดับความต่อเนื่องทางกายภาพ ของโบราณสถาน ได้เป็น 3 กลุ่ม คือ

ก. กลุ่มที่มีความต่อเนื่องทางกายภาพมาโดยตลอด

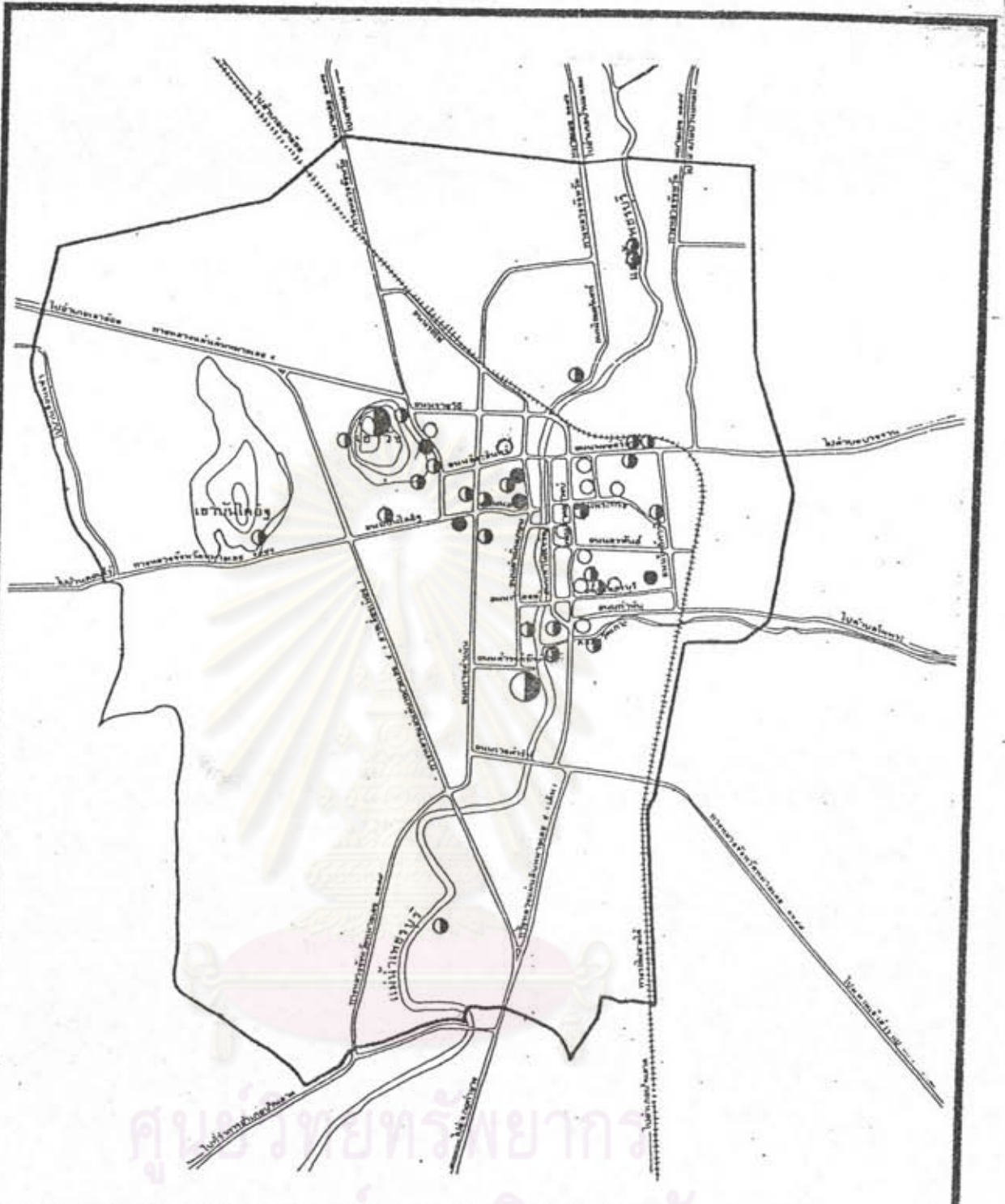
นับแต่เริ่มการก่อสร้างมาจนถึงปัจจุบัน ได้แก่ วัดพระมหาธาตุ วัดพลับพลาไชย วัดคงคาราม วัดเพชรบุรีและวัดรัตนตรี เห็นได้ว่า ส่วนใหญ่เป็นวัดที่มีบทบาทสำคัญต่อเมือง นับแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งอาจมาสาเหตุเพราะ พระในวัดมีฝีมือทางช่างการบูรณะ ซ่อมแซม จึงทำอย่างประณีตและพยายามรักษาสภาพเดิมไว้ ทั้งยังได้รับการสนับสนุนด้านปัจจัยและแรงงานจากประชาชนผู้มีจิตศรัทธาในทุกสมัย จึงมีความต่อเนื่องทางกายภาพมาโดยตลอด

ข. กลุ่มที่มีความต่อเนื่องทางกายภาพในระดับปานกลาง

โดยมีการบูรณะปฏิสังขรณ์ในบางสมัย และปัจจุบันกำลังอยู่ในระหว่างการบูรณะ ซ่อมแซม เช่น วัดช้าง วัดถ้ำแก้ว วัดแก่นเหล็ก วัดยาง วัดอัมพวัน วัดใหญ่สุวรรณาราม วัดจันทร์ทราวาส วัดสนามพราหมณ์ วัดมหาสมุทราราม พระราชวังพระนครคีรีและพระราชวัง รามราชินีเวสน์

ตารางที่ 4.2 แสดงความต่อเนื่องทางกายภาพของโบราณสถาน

ชื่อ	ยุคที่ 1	ยุคที่ 2	ยุคที่ 3	ยุคที่ 4	ยุคที่ 5	
วัดฉัฏฐาโยธ	●	○	○	○	○	● สร้าง ○ บูรณะ ⊙ กำลังบูรณะ
วัดพระมหาธาตุ	●	○		○	○	
วัดโพธิ์ธาราม		●		○	○	
วัดอ้อเจียวธรรม		●		○	○	
วัดก้นเหล็ก		●		○	○	
วัดกุฎีขาว		●		○	○	
วัดโคก		●		○	○	
วัดคงคาราม	●		○	○	○	
วัดช้าง	●			○	○	
วัดชีษะอินทร์				●	○	
วัดมหาสมณราม		●		○	○	
วัดวัดนวล			●	○	○	
วัดสระบัว		● ○		○	○	
วัดอ้อ				●	○	
วัดพุทธไสยาสน์		●		○	○	
พระนครคีรี				● ○	○	
วัดลาด		●		○	○	
วัดศรีประเสวี					●	
วัดสนามพราหมณ์	●	○				
วัดเพชรบุรี	●		○	○	○	
วัดเกาะแก้ว	●	○			○	
วัดป้อม		●		○		
วัดอัมพวัน		●			○	
วัดนรก		●			○	
วัดจันทราวาส		●		●		
พระราชวังบ้านปืน				● ○		
วัดโสมสุรินทร์		● ○		○	○	
วัดใหญ่สุวรรณาราม		●		○	○	
วัดกัฏฐาราม		●		○	○	
วัดพระทรง		●		○	○	
วัดก้านทองแดง	●					
วัดไม้ด้อน		●				
วัดไตรโลก				●	○	
วัดนรมวิหาร		●		○	○	
วัดธาง		●		○	○	
วัดนพบุรี		●		●		
วัดรัตนตรา		●			○	
วัดสมุทวน		●	●			
วัดนาค		●				
วัดท่าโสมคีรี		●		○	○	
วัดบันไดอิฐ		●		○	○	
วัดบ้านแก้ว		●		○	○	

แสดง: ความต่อเนื่องทางกายภาพระดับโบราณสถาน

สัญลักษณ์:

- โบราณสถานที่มีความต่อเนื่องทางกายภาพมาโดยตลอด
- ◐ โบราณสถานที่มีความต่อเนื่องทางกายภาพระดับปานกลาง
- โบราณสถานที่มีความต่อเนื่องทางกายภาพระดับต่ำ

มาตราส่วน

1:45000

แผ่นที่

4.2

การศึกษาเพื่อเสนอแนะแนวทางอนุรักษ์โบราณสถานและพัฒนาเมืองเพชรบุรี

นอกจากนี้ ยังมีวัดที่มีการสร้างหรือบูรณะปฏิสังขรณ์ในช่วง พ.ศ.2500 เป็นต้นมา ส่วนใหญ่ได้รับการดูแลพอสมควร เช่น วัดโคก วัดพุทธไสยาสน์ วัดบันไดอิฐ วัดกุฎีขาว วัดสระบัว วัดกำแพงแดง วัดไตรโลก วัดพระทรง วัดพรหมวิหาร วัดเกาะแก้วสุทธาราม วัดแรก วัดนาค วัดบุญทวี วัดสิงห์และวัดท่าไชยศิริ

เห็นได้ว่า กลุ่มวัดที่กำลังบูรณะปฏิสังขรณ์ส่วนใหญ่ จะมีบทบาทต่อชุมชนและบริเวณโดยรอบ ส่วนกลุ่มหลังส่วนใหญ่เป็นวัดที่มีคุณค่าทางศิลปะและการช่าง จึงได้รับการดูแลให้อยู่ในสภาพดีพอสมควร

ค. กลุ่มที่มีความต่อเนื่องทางกายภาพในระดับต่ำ

ส่วนใหญ่เป็นวัดขนาดเล็ก มีภิกษุจำพรรษาน้อย จึงขาดการดูแลจนมีสภาพทรุดโทรม เช่น วัดช้อย วัดสี่สีอินทร์ วัดไชยสุรินทร์ วัดสี่ประเสวีรัฐ วัดช่อเจริญธรรม วัดป้อม วัดลาด วัดไผ่ล้อม วัดอุทัย วัดโพธิ์ชาราม วัดขุนตรา และศาลหลักเมืองเดิม เป็นต้น

จากความต่อเนื่องทางกายภาพของโบราณสถานทีกล่าวมา เมื่อพิจารณาประกอบกับสภาพที่ตั้ง พบว่าโบราณสถานทางฝั่งตำบลคลองกระแชง ส่วนใหญ่จะได้รับการบูรณะปฏิสังขรณ์ให้คงอยู่ในสภาพดีมาโดยตลอด ส่วนทางฝั่งตำบลท่าราบ มีจุดที่ได้รับการดูแล 2 จุด คือ บริเวณทางเหนือและทางใต้ ส่วนวัดทางตอนกลางซึ่งติดต่อกับย่านพาณิชย์กรรมของเมืองกลับได้รับการดูแลน้อยกว่าบริเวณอื่น ๆ วัดในบริเวณนอกเขตเทศบาลมีความต่อเนื่องทางกายภาพระดับปานกลางและน้อย

4.2.1.2 สภาพและองค์ประกอบทางกายภาพของโบราณสถาน

จากการศึกษาพบว่า องค์ประกอบทางกายภาพของโบราณสถาน ทั้งสองประเภท มีดังนี้

1. องค์ประกอบของพระราชวัง ซึ่งประกอบด้วย 3 เขต คือ
 - ก. อาคารในเขตพระราชฐานชั้นใน
 - ข. อาคารในเขตพระราชฐานชั้นนอก
 - ค. อาณาบริเวณโดยรอบพระราชวัง

จากการสำรวจสภาพโบราณสถานประเภทพระราชวังพบว่า พระราชวังทั้งสองแห่งมีสภาพดังนี้

ก. พระราชวังพระนครคีรี มืองค์ประกอบทั้ง 3 เขต โดยมีสภาพที่สมบูรณ์ เนื่องจากได้รับการบูรณะตั้งแต่ปีพ.ศ. 2533-2533 โดยกรมศิลปากรตามโครงการอุทยานประวัติศาสตร์พระนครคีรี

ข. พระราชวังรามราชนิเวศน์ มืองค์ประกอบครบเช่นกัน ปัจจุบันมีสภาพค่อนข้างสมบูรณ์ เนื่องจากได้รับการบูรณะในปีพ.ศ. 2529-2530 โดยกองทัพบกได้มอบให้กรมศิลปากรดำเนินการบูรณะปฏิสังขรณ์ แต่เนื่องจากปัจจุบันพระราชวัง เป็นส่วนหนึ่งในเขตกองพันที่ 3 กรมทหารราบที่ 11 รักษาพระองค์ จังหวัดทหารบกเพชรบุรี จึงไม่มีการเปิดเป็นสาธารณะให้ประชาชนเข้าชม

2. องค์ประกอบของศาสนสถาน ประกอบด้วย 4 ส่วน คือ

ก. เขตพุทธาวาส ใช้เป็นที่ประกอบกิจทางสังฆกรรมของสงฆ์ ได้แก่ โบสถ์ วิหาร เจดีย์ หอระฆัง

ข. เขตสังฆาวาส ใช้เป็นที่อยู่อาศัยของสงฆ์ ได้แก่ กุฏิ หอไตร วัจจุกุฏิ ชั้นดาวดึงส์ หอฉัน

ค. เขตสาธารณณะ ใช้เป็นที่ประกอบกิจกรรมทางศาสนาของประชาชน เช่น ศาลาการเปรียญ เมรุเผาศพ

ง. เขตจัดหาผลประโยชน์ของวัด เป็นบริเวณผลประโยชน์ของวัด เช่น ตลาดนัด ตลาดดาว อาคารแถว บ้านเช่า โรงเรือน

ในการศึกษาชุมชนเมืองเพชรบุรี พบว่าชุมชนเมืองมีโบราณสถาน ประเภทศาสนสถานที่ยังสภาพอยู่ 40 แห่ง ทั้งในและนอกเขตเทศบาล มีสภาพและองค์ประกอบของศาสนสถานในชุมชนเมืองเพชรบุรี ดังนี้

พบว่าสามารถแบ่งโบราณสถานประเภทศาสนสถานได้เป็น 4 กลุ่ม ตามสภาพ และองค์ประกอบของโบราณสถาน คือ

1) ศาสนสถานที่มีสภาพขององค์ประกอบทางกายภาพระดับดี มี 13 แห่ง ส่วนใหญ่ อยู่ทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเพชรบุรี โดยกระจุกตัวอยู่บริเวณถนนบันไดอิฐ ถนนคีรีรัฐยา ถนนนอก ถนนราชดำเนิน และถนนดำเนินเกษม ส่วนทางฝั่งตำบลท่าราบโบราณสถานกลุ่มนี้ มีลักษณะค่อนข้างกระจาย บริเวณริมถนนสายต่าง ๆ

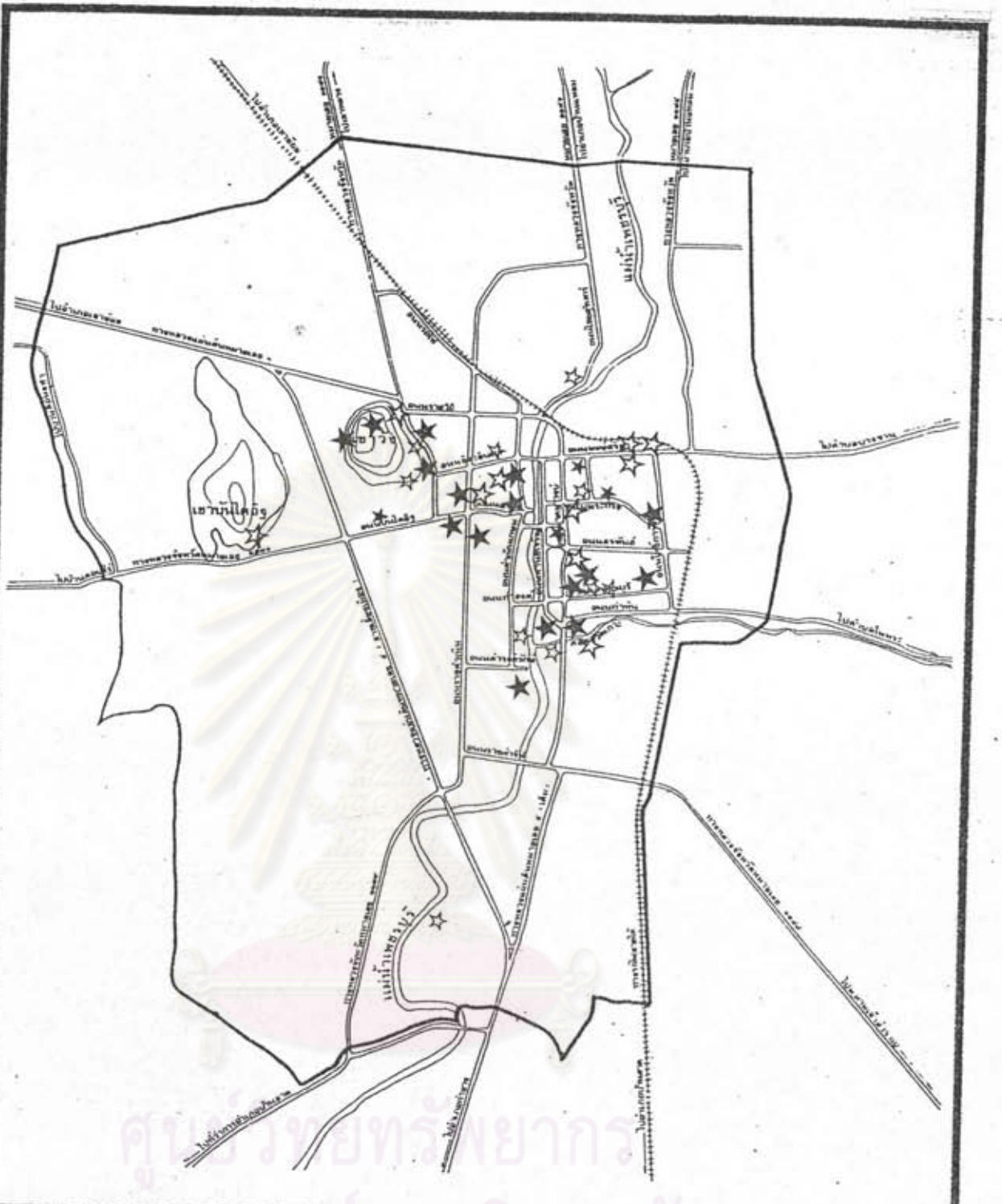
ศาสนสถานในกลุ่มนี้ได้แก่ วัดคงคาราม วัดยาง วัดพระมหาธาตุ วัดฉ้าแก้ว วัดเกาะแก้วสุทธาราม วัดโคก วัดสระบัว วัดเพชรบุรี วัดพลับพลาไชย วัดช้อย วัด ก่าแพงแลง วัดบ่อม วัดสนามพราหมณ์ ตามลำดับ

ศาสนสถานส่วนใหญ่จะมีความต่อเนื่องทางกายภาพ ในการบูรณะมาตั้งแต่อดีต จนถึงปัจจุบัน ในกลุ่มที่มีการดูแลมาโดยตลอดและระดับปานกลาง มีการพยายามรักษาสภาพ ของเขตพุทธาวาสและสิ่งขาวาสเป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังมีอาคารที่มีบทบาทต่อชุมชน โดยรอบ ในหลายด้าน ในเขตพุทธาวาสและเขตหาผลประโยชน์ของวัด

2) ศาสนสถานที่มีสภาพขององค์ประกอบทางกายภาพระดับปานกลาง คือ มีแนวโน้มนำสูงในกลางในการจะปรับให้ขึ้นไปในระดับดีได้ มี 10 แห่ง ตั้งกระจายตัวแทรกอยู่ ระหว่าง กลุ่มโบราณสถานที่อยู่ในสภาพดี ได้แก่ วัดใหญ่สุวรรณาราม วัดแรก วัดบันไดอิฐ วัดมหาสมณาราม วัดไตรโลก วัดกุฎีดาว วัดลาด วัดพระทรง วัดก้นเหล็ก วัดพรหมวิหาร ตามลำดับ อาคารส่วนใหญ่ในกลุ่มนี้มักอยู่ในเขตพุทธาวาส และสิ่งขาวาส ซึ่งได้รับการดูแลในขั้น ดีพอสมควร

3) ศาสนสถานที่มีสภาพขององค์ประกอบทางกายภาพระดับพอใช้ มี 13 แห่ง เช่นกัน มีการกระจายตัวในรัศมีที่ห่างกว่ากลุ่มที่ ส่วนใหญ่อยู่ในบริเวณโดยรอบศูนย์กลางเมือง ในรัศมีมากกว่า 1 กิโลเมตร ได้แก่ วัดสิงห์ วัดขุนตรา วัดอัมพวัน วัดชีสะอินทร์ วัดจันทราวาส วัดนาค วัดบุษยวี วัดไชยสุนทร วัดอภัย วัดท่าไชยศิริ วัดชมพูน วัดพุทธไสยาสน์ วัดชีประเสริฐ

4) ศาสนสถานที่มีสภาพขององค์ประกอบทางการภาพที่ควรปรับปรุง เป็นศาสนสถาน ที่มีความเสื่อมโทรมจากการบำรุง และถูกรุกรานจากบริเวณโดยรอบ มี 4 แห่ง คือ วัดช้าง วัดโพธิ์ธาราม วัดช่อเจิวุฒารม และวัดไผ่ล้อม

แสดง: ระดับของสภาพองค์ประกอบทางกายภาพของโบราณสถาน

สัญลักษณ์:

- ★ โบราณสถานที่มีองค์ประกอบทางกายภาพระดับดี
- ☆ โบราณสถานที่มีองค์ประกอบทางกายภาพระดับปานกลาง
- ☆ โบราณสถานที่มีองค์ประกอบทางกายภาพระดับพอใช้
- ★ โบราณสถานที่มีองค์ประกอบทางกายภาพระดับต่ำ

มาตราส่วน

1:45000

แผ่นที่

4.3

การศึกษาเพื่อเสนอแนะแนวทางอนุรักษ์โบราณสถานและพัฒนาเมืองเพชรบุรี

จากการศึกษาสภาพขององค์ประกอบทางการภาพของโบราณสถาน อาจสรุปได้ว่า ศาสนสถานทางตำบลคลองกระแชงมีสภาพดีกว่าทางตำบลท่าราบ นอกจากนี้ โบราณสถานที่อยู่ โคขรอบย่านพาติชยกรรมของเมือง มักมีสภาพเสื่อมโทรมและถูกรุกพันที่ในการใช้ที่ดินด้านต่าง ๆ และการขาดการบูรณะปฏิสังขรณ์ ซึ่งสมควรปรับปรุงต่อไป

4.2.1.3 ลักษณะเด่นและคุณค่าทางศิลปกรรมและสถาปัตยกรรม

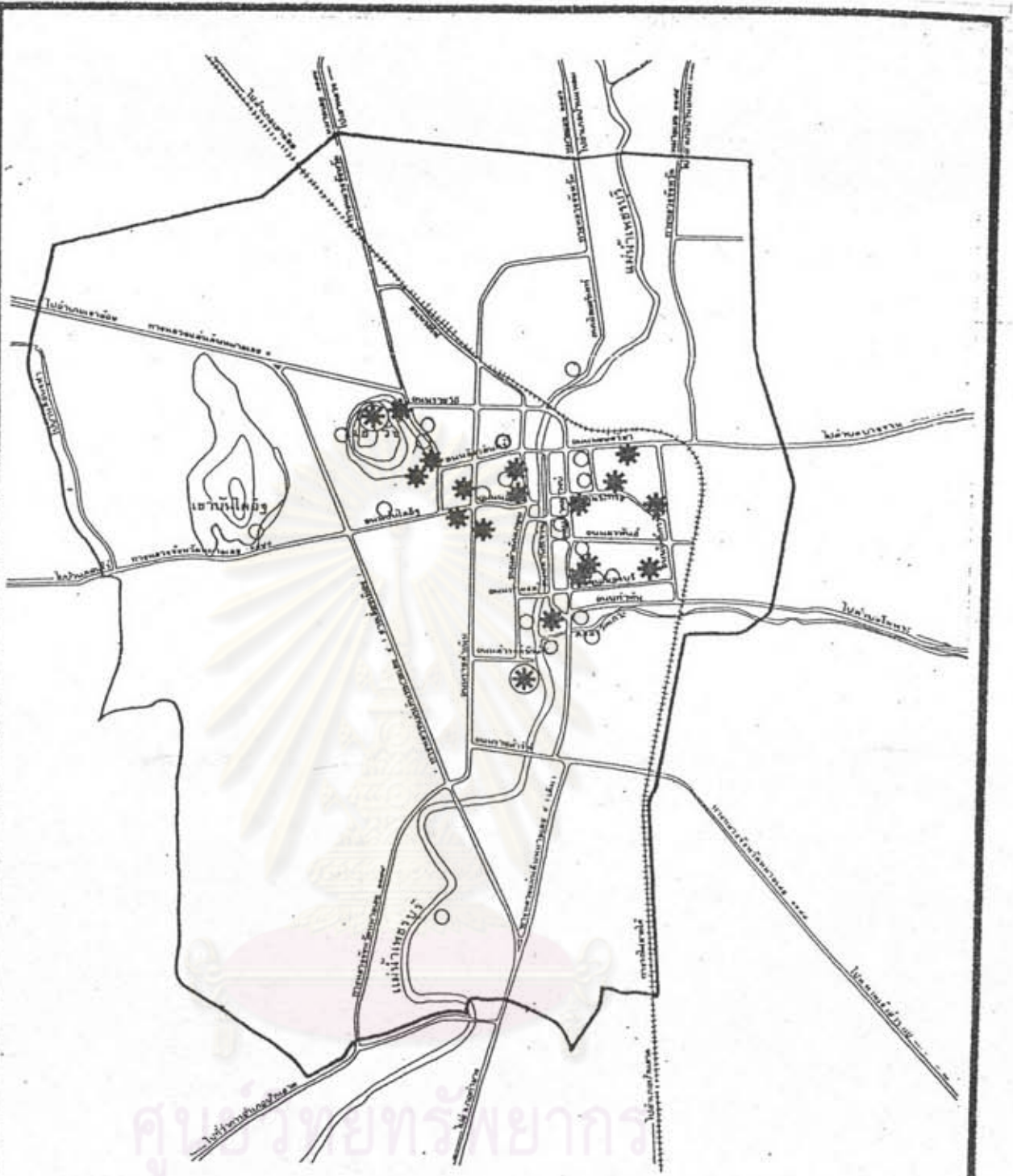
จากบทที่ 3 ได้แสดงถึง พัฒนาการของชุมชนเมืองเพชรบุรีในยุคต่าง ๆ ที่สะท้อนความเจริญรุ่งเรืองและการเปลี่ยนแปลงในแต่ละยุค ทางพัฒนาการทางศิลปกรรมและสถาปัตยกรรม ที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบันตามโบราณสถานต่าง ๆ ในเขตชุมชนเมือง แต่ละแห่งต่างมีลักษณะเด่นและคุณค่าทางศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมเฉพาะตัว จากการศึกษาโบราณสถานในชุมชนเมือง พบว่ามีโบราณสถานที่มีลักษณะเด่นและคุณค่าทางศิลปกรรมดังนี้ พระราชวังพระนครคีรี พระราชวังรามราชนิเวศน์ วัดคงคาราม วัดโคก วัดบันไดอิฐ วัดพุทธไสยาสน์ วัดพลับพลาไชย วัดพระมหาธาตุ วัดยาง วัดสระบัว วัดกำแพงแลง วัดพระทรง วัดใหญ่สุวรรณาราม วัดเกาะแก้วสุทธาราม วัดเพชรบุรี วัดไผ่ล้อม วัดสนามพรหมณ์ และวัดมหาสมณาราม

จะเห็นได้ว่า จากจำนวนโบราณสถานทั้งหมดในชุมชนเมืองเพชรบุรี มีโบราณสถานกว่าครึ่งที่มีลักษณะเด่นและมีคุณค่าทางศิลปกรรมและสถาปัตยกรรม และเมื่อพิจารณาจากสภาพที่ตั้งของโบราณสถานเหล่านี้ อาจแบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ 1 กลุ่มที่มีการกระจุกตัวระหว่างเขาวิ้ง กับถนนดำเนินเกษมทางตะวันตกของแม่น้ำเพชรบุรี โบราณสถานเหล่านี้รวมกันอย่างหนาแน่น โดยมีระยะห่างแต่ละแห่งไม่เกิน 300 เมตร

กลุ่มที่ 2 กลุ่มที่มีการกระจายตัวทางฝั่งตำบลท่าราบ โดยกระจายในลักษณะที่หลวมกว่าทางตะวันตก มีระยะห่างแต่ละแห่งไม่เกิน 500 เมตร

โบราณสถานแต่ละแห่งต่างก็มีลักษณะเฉพาะทางศิลปกรรมและสถาปัตยกรรม ที่สามารถสะท้อนถึงการสั่งสมความรุ่งเรืองของชุมชนเมืองเพชรบุรีตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ดังที่กล่าวไปแล้วในบทที่ 3

แสดง: ที่ตั้งของโบราณสถานที่มีลักษณะเด่นทางศิลปกรรมและสถาปัตยกรรม

สัญลักษณ์:

- โบราณสถาน
- * โบราณสถานที่มีลักษณะเด่นทางศิลปกรรมและสถาปัตยกรรม

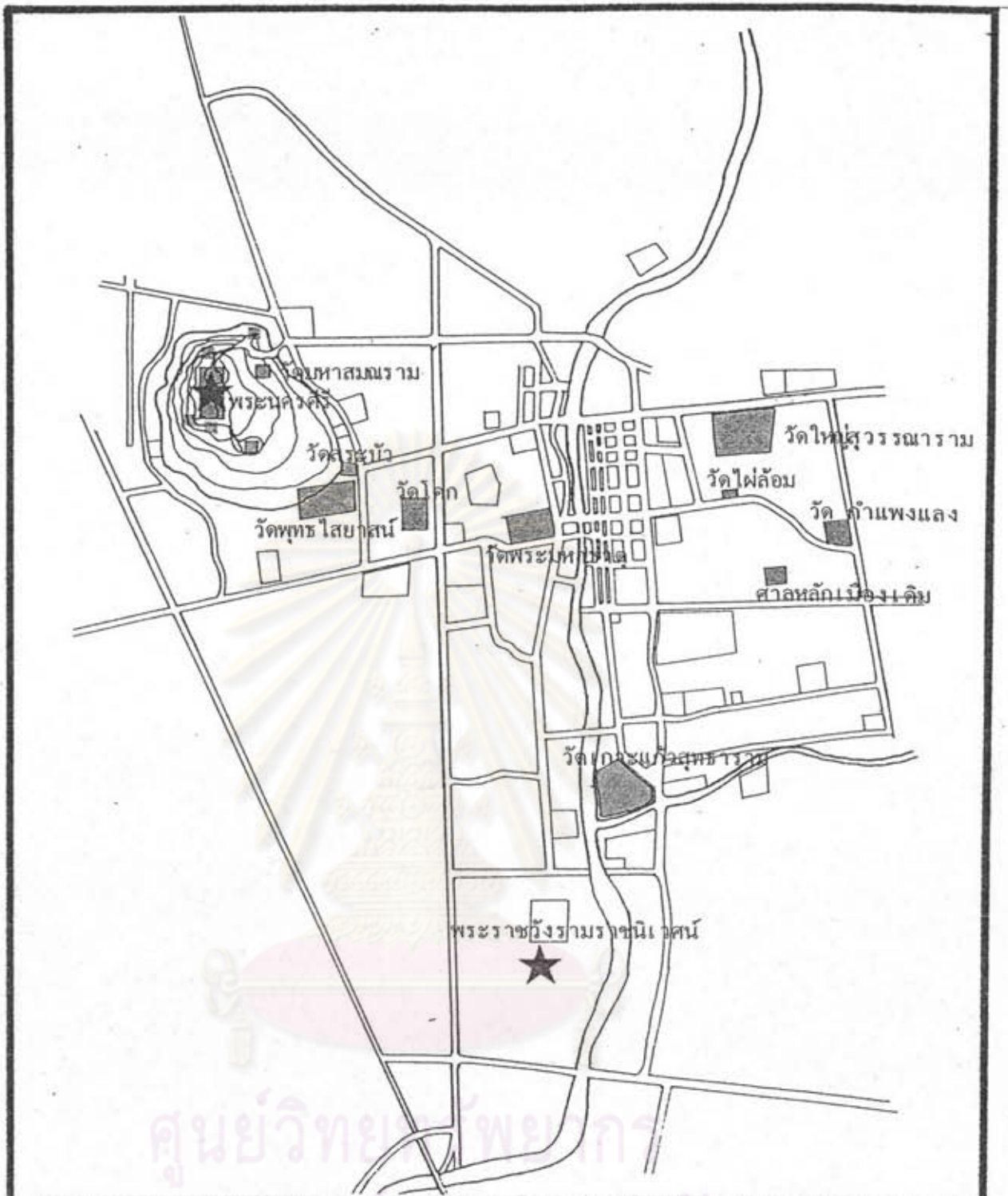

มาตราส่วน

1:45000

แผ่นที่
4.4

การศึกษาเพื่อเสนอแนะแนวทางอนุรักษ์โบราณสถานและพัฒนาเมืองเพชรบุรี

แสดง : ที่ตั้งโบราณสถานในเขตชุมชนเมืองเพชรบุรี

- โบราณสถานที่ได้รับการจดทะเบียนโบราณสถาน
- โบราณสถานในเขตชุมชนเมืองเพชรบุรี
- พระราชวัง

มาตราส่วน

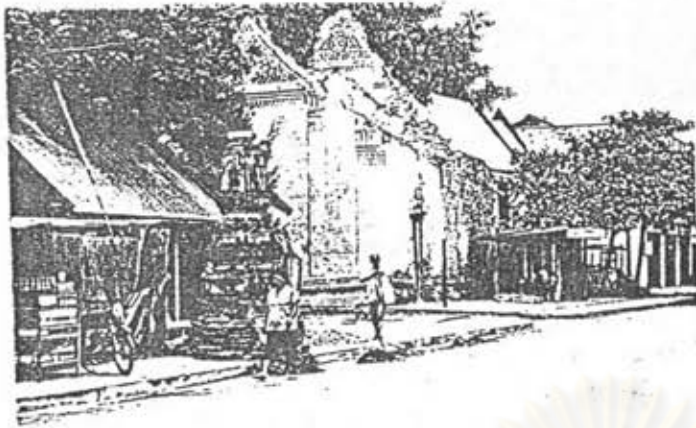
1 : 27000

แผ่นที่

4.5

การศึกษาเพื่อเสนอแนะแนวทางอนุรักษ์โบราณสถานและพัฒนาเมืองเพชรบุรี

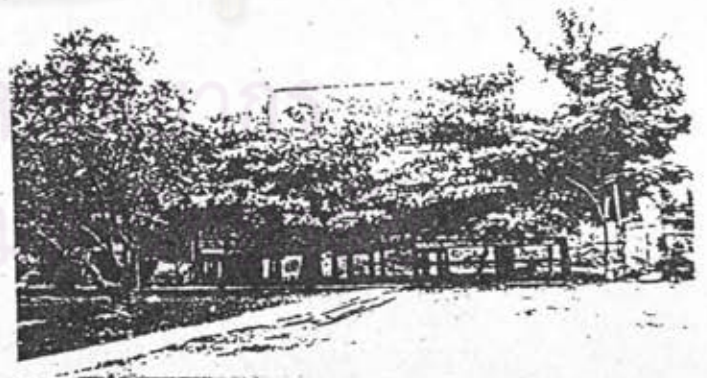
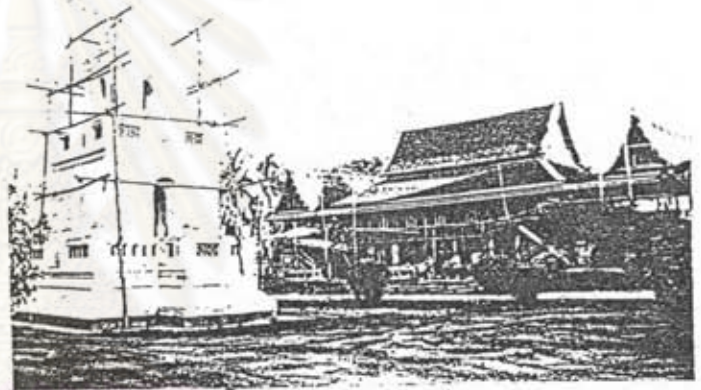
ความเสื่อมสภาพของโบราณสถาน

การรื้อโบราณสถานลงแล้วสร้างใหม่

ทางสัดจวรและการเข้าถึง

4.2.1.4. ปัญหาในระดับโบราณสถาน

จากการศึกษาสภาพและองค์ประกอบทางสภาพของโบราณสถาน
 ปัญหาระดับโบราณสถานมีปัญหาหลัก ๆ 5 ประการ คือ

1) ปัญหาความเสื่อมโทรมของอาคาร เนื่องจากโบราณสถาน
 ภายในเขตชุมชนเมืองเพชรบุรีส่วนใหญ่สร้างขึ้นตั้งแต่สมัยอยุธยา จึงมีอายุมากกว่า 200 ปี
 แม้จะมีการบูรณะมาเป็นระยะ แต่ก็ไม่ได้บูรณะครบทุกแห่ง วัดที่ได้รับการบูรณะส่วนใหญ่ จะ
 เป็นวัดที่เจ้าอาวาสมีความสามารถและเป็นวัดที่ประชาชนมีความศรัทธา หรือเป็นวัดที่มีคุณค่า
 ทางศิลปกรรมและสถาปัตยกรรม จึงได้รับการบูรณะจากทางราชการ ความเสื่อมโทรม
 ของอาคารมีสาเหตุมาจากปัจจัยหลัก 2 ประการ ที่มีผลกระทบต่อโบราณสถาน ทั้งทางตรง
 และทางอ้อม คือ

ก) ชรามชาติ เช่น แสงแดด ฝน ลม ที่ตั้ง และความเสื่อมของอายุการ
 ใช้งานของวัสดุก่อสร้าง

ข) การกระทำของมนุษย์ เช่น การรื้อทำลาย การรื้อกำแพงที่ การซ่อมแซม
 อาคาร การพัฒนาด้านต่าง ๆ เช่น สาธารณูปโภค การต่อเติมอาคาร แรงสะเทือนจาก
 การสร้างอาคารโดยรอบ แรงสะเทือนจากการคมนาคม เขม่าควัน ฝน ฯลฯ

ในปัจจุบันชุมชนเมืองเพชรบุรีมีโบราณสถาน ที่มีอาคารอยู่ในชั้นเสื่อมโทรมร้ายแรง
 คือ วัดไผ่ล้อม วัดช้าง วัดพุทธไสยาสน์ นอกจากนี้ยังมีอาคารโบราณสถานที่อยู่ในชั้นที่ต้อง
 ทำการบูรณะ คือ วัดรัตนตรี วิถีธรรม วัดอู่ตะเภา วัดโพธิ์ธารามและวัดท่าไชยศิริ

2) ปัญหาความสับสนปะปนของการใช้ที่ดินและกิจกรรมภายในเขต
โบราณสถาน เนื่องจากโบราณสถานประเภทวัด มีกิจกรรมอันเกิดจากการใช้สอยที่ดิน
 นอกเหนือจากสถาปัตยกรรม ซึ่งเป็นองค์ประกอบหลักของวัด เช่น การใช้ที่ดินในการบริการ
 ชุมชนทางการศึกษา การท่องเที่ยว สังคมและประเพณีวัฒนธรรม และวัดในพื้นที่ศึกษา
 ส่วนใหญ่เป็นวัดอรัญวาสี ซึ่งไม่ใช่องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมแบ่งเขต พื้นที่ใช้สอยระหว่าง
 พุทธศาสนิกสงฆ์โดยเด็ดขาด อีกทั้งยังมีการตั้งเขตสาธารณะและเขตพาณิชย์รวม
 เข้าไปในบริเวณศาสนสถาน จึงเกิดปัญหาในการใช้ที่ดินและการประกอบกิจกรรมในบริเวณ
 โบราณสถาน เกิดความสับสนปะปนระหว่างองค์ประกอบทั้ง 4 เพราะไม่มีการจัดระเบียบการ
 ใช้ที่ดิน จึงเกิดปัญหาดังกล่าวแก่ทั้งบริเวณสังฆาวาสและพุทธาวาส

จากการศึกษาพบว่า โบราณสถานในชุมชนเมืองเพชรบุรีกว่าร้อยละ 57.5 มีปัญหา
โดยเฉพาะวัดที่มีขนาดใหญ่และมีบทบาทต่อเมือง เช่น วัดมหาธาตุ วัดคงคาราม วัดพลับพลา
ไชย วัดบันไดอิฐ วัดกำแพงแลง วัดเกาะแก้วสุทธาราม และวัดมหาสมณาราม เป็นต้น

3) ปัญหาทางเข้าและทางสัญจรภายในบริเวณโบราณสถาน

หมายถึงพื้นที่บริเวณที่เป็นทางเข้าไปยังวัด อาจเป็นประตูทางเข้าด้านหน้า ด้านข้าง และอื่น ๆ
หรือพื้นที่ลักษณะอื่น ๆ ที่จะเป็นตัวกำหนดว่าเป็นบริเวณทางเข้าวัด ซึ่งทางเข้าหลักมักจะเป็น
ประตูใหญ่อยู่แนวเดียวกับวิหารและเจดีย์ ส่วนทางเข้ารองมักอยู่ด้านข้างและไม่มีความสำคัญ
ส่วนทางสัญจรภายในวัด ส่วนใหญ่เป็นทางเดินเท้ามากกว่าจะเป็นถนนสำหรับรถยนต์

จากการศึกษาพบว่า ปัญหาทางเข้าที่เกิดขึ้นมีหลายประการ เช่น วัดไม่ได้เปิด
ทางเข้าหลักให้ใช้ในเวลาปกติทุก ๆ วัน ทางเข้าหลักให้ใช้เฉพาะวันสำคัญทางศาสนาและ
วันนักขัตฤกษ์ ลมปรกติมักใช้ทางเข้ารอง นอกจากนี้ยังมีปัญหาในเรื่องความกว้างของประตู
เข้าวัด เพราะทางเข้าที่มีอยู่มักสร้างในขนาดของคนเดินเท้า เสลียงหรือ รถม้า จึงมีความ
แคบกว่าทางเข้าในปัจจุบันซึ่งสร้างในขนาดที่นำรถเข้าไปได้ ปัญหาที่ตามมาอีกประการ คือ
ปัญหาที่จอดรถในบริเวณวัด เนื่องจากในอดีตการเข้ามาในวัดไม่มีการใช้พาหนะ จึงไม่จำเป็นต้อง
ต้องมีสถานที่สำหรับจอดรถ แต่ในปัจจุบันการใช้พาหนะเป็นสิ่งจำเป็นต่อวิถีชีวิตของคนใน
ชุมชน จึงเกิดปัญหาในการจอดรถ ทำให้ต้องนำไปจอดบริเวณ ด้านนอกของวัด ซึ่ง
ขนาดถนนก็แคบ ก่อให้เกิดปัญหาการกีดขวางการจราจรตามมาอีก ปัญหาดังกล่าวจึงเป็น
ปัญหาสำคัญอันหนึ่งที่ควรนำมาพิจารณาแก้ไขต่อไป

ปัจจุบันพบว่าในพื้นที่ชุมชนเมืองเพชรบุรี มีโบราณสถานที่มีปัญหาด้านทางเข้าและ
ทางสัญจรถึงร้อยละ 60 แบ่งได้เป็นสองกลุ่มที่มีปัญหาเรื่องทางเข้ามาก ได้แก่ วัดพระมหาธาตุ
วัดใหญ่สุวรรณาราม วัดข่อยเจริญธรรม และวัดไผ่ล้อม สังเกตได้ว่า โบราณสถานในกลุ่มนี้จะมี
บทบาทสำคัญต่อเมือง กลุ่มที่สอง เป็นกลุ่มที่มีปัญหาทางเข้าสมควรปรับปรุง ได้แก่ วัดคงคาราม
วัดช้าง วัดแก่นเหล็ก วัดกุฎีดาว วัดชีสะอินทร์ วัดรัตนตรี วัดสระบัว วัดไตรโลก วัด
พระทรง วัดพรหมวิหาร วัดเกาะแก้วสุทธาราม วัดชีประเสวีรุ วัดแรก วัดอุทัย วัด
โพธิ์ธาราม วัดมหาสมณาราม วัดสิงห์ วัดขุนครุ และวัดท่าไชยศิริ เห็นได้ว่า วัดส่วนใหญ่
ในกลุ่มนี้อยู่ในเขตเทศบาลเมือง

4) ปัญหาภูมิทัศน์ หมายถึง องค์ประกอบของการใช้ที่ดินในส่วนที่นอกเหนือจากการใช้อาคาร เช่น ที่ว่างโล่ง ต่าง ๆ ได้แก่ สนามลานวัด ทางเดินเท้า ลานจอดรถ รวมถึงต้นไม้ทุกประเภททั้งที่ขึ้นเองตามธรรมชาติ และที่ปลูกขึ้นรวมทั้งการวางรูป ลักษณะอาคารในผังบริเวณโดยคำนึงถึงการมองเห็นจากระยะไกล

จากการศึกษาพบว่า ปัญหาของภูมิทัศน์เกิดจากการขาดการดูแลลานโล่ง ทางเดินเท้า และองค์ประกอบในการใช้สอยทั่วไป เช่น พื้นผิวทางสัญจร ต้นไม้ STREET FURNITURE และองค์ประกอบด้านสาธารณูปโภค และสาธารณูปการ รวมถึงการวางที่ตั้งอาคารซึ่งไม่มีระเบียบทำให้ปิดบังสถาปัตยกรรมที่สำคัญไป

จากการสำรวจพบว่าโบราณสถานที่มีปัญหาด้านภูมิทัศน์มาก ได้แก่ วัดไผ่ล้อม วัดอัมพวัน วัดพระมหาธาตุ และวัดพลับพลาไชย นอกจากนี้ยังมีโบราณสถานที่ต้องปรับปรุงทางภูมิทัศน์ คือ วัดชีสะอินทร์ วัดรัตนตรี วัดพระทรง วัดชีประเสริฐ วัดอุทัย วัดโพธิ์ชาราม และวัดสมณาราม สิ่งเกิดได้ว่า โบราณสถานที่มีปัญหาทางด้านภูมิทัศน์มาก จะมีพื้นที่น้อย แต่มีบทบาทมาก จึงมีการใช้พื้นที่เดิมที่โดยขาดการคำนึงถึงด้านภูมิทัศน์ไป ส่วนโบราณสถานที่ต้องปรับปรุงทางด้านภูมิทัศน์ ส่วนใหญ่อยู่บริเวณโดยรอบใจกลางเมือง หรือบริเวณรอบพระนครคีรี

เมื่อนำปัญหาทั้งหมดมาพิจารณาและแยกแยะรวมกัน พบว่า โบราณสถานที่มีปัญหาในระดับโบราณสถาน มี 4 ระดับ คือ

1) โบราณสถานที่มีปัญหาร้ายแรง ได้แก่ วัดไผ่ล้อม และวัดช่อเจติยธรรม พบว่ามีปัญหาทั้ง 4 ด้าน โดยเฉพาะด้านความเสื่อมโทรมของอาคาร

2) โบราณสถานที่มีปัญหาควรปรับปรุงแก้ไข ได้แก่ วัดช้าง วัดพุทธไสยาสน์ วัดกุฎีดาว วัดพลับพลาไชย วัดมหาธาตุ วัดชีสะอินทร์ วัดรัตนตรี วัดชีประเสริฐ วัดอุทัย วัดโพธิ์ชาราม วัดมหาสมณาราม พบว่าส่วนใหญ่มีปัญหาด้านความเสื่อมโทรมของอาคาร และปัญหาทางเข้าและทางสัญจรภายในโบราณสถาน รวมทั้งปัญหาการใช้ที่ดินและกิจกรรม

3) โบราณสถานที่มีปัญหาควรปรับปรุง ได้แก่ วัดคงคาราม วัดบันไดอิฐ วัดแก่นเหล็ก วัดอัมพวัน วัดช่อ วัดไชยสุรินทร์ วัดสระบัว วัดกำแพงแดง วัดไตรโลก วัดพระทรง วัดพรหมวิหาร วัดใหญ่สุวรรณาราม วัดเกาะแก้วสุทธาราม วัดแรก วัดสิงห์ วัดขุนตรา วัดนาค วัดชมพูนุท วัดบุษยเทวี วัดท่าไชยศิริ โบราณสถานในกลุ่มนี้ส่วนใหญ่มีปัญหา ด้านทางเข้า และทางสัญจรภายในโบราณสถานและภูมิทัศน์

ตารางที่ 4.4 สภาพและองค์ประกอบของศาสนสถานในชุมชนเมืองเพชรบุรี

ชื่อ	ความต่อเนื่อง	พุทธาวาส			สังฆาวาส			เมรุ	เขตผลประโยชน์ของวัด										รวม	หมายเหตุ									
		โบสถ์	วิหาร	เจดีย์	ระฆัง	กุฏิ	กุฏิเดี่ยว		ศาลาไม้	ศาลาอิฐ	เมรุ	ป่าช้า	โรงเรียน	ตลาดนัด	ตลาด	สนาม	ที่วาง	บ้านพัก			ตึกแถว	พิพิธภัณฑ์	ห้องสมุด	ห้องตรวจ	ประตูดัด				
1	วัดห้วยขมิ้น	●	●	●	●	●	●	●	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
2	วัดพระมหาธาตุ	●	●	●	●	●	●	●	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
3	วัดโพธิ์ธาราม	●	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
4	วัดอู่เจียรธรรม	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
5	วัดก้นเหล็ก	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
6	วัดกุฎีขาว	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
7	วัดโลก	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
8	วัดคงคาราม	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
9	วัดช้าง	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
10	วัดสี่สีอันนท์	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
11	วัดมหาสมณธรรม	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
12	วัดรัตนหวิธ	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
13	วัดสระบัว	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
14	วัดอ้อ	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
15	วัดพุทธโสภณสน์	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
16	พระนครคีรี	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
17	วัดลาด	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
18	วัดวีระเมธี	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
19	วัดสนามพราหมณ์	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
20	วัดเพชรบุรี	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
21	วัดเกาะแก้ว	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
22	วัดป้อม	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
23	วัดอัมพวัน	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
24	วัดนรก	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
25	วัดจันทราวาส	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
26	พระราชวังบ้านปืน	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
27	วัดโสมสุรินทร์	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
28	วัดใหญ่สุวรรณาราม	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
29	วัดกุฎีธาราม	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
30	วัดนเรศวร	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
31	วัดกำแพงกลาง	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
32	วัดไผ่ล้อม	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
33	วัดไร่โลก	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
34	วัดนรนนวิหาร	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
35	วัดสว่าง	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
36	วัดนฤทิว	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
37	วัดขุนตรา	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
38	วัดชมพูชน	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
39	วัดนา	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
40	วัดท่าโสมศิริ	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
41	วัดบันไดอิฐ	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
42	วัดบ้านแก้ว	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○

- สภาพดีมาก
- ◐ สภาพดี
- สภาพพอใช้
- ⊗ ควรปรับปรุง

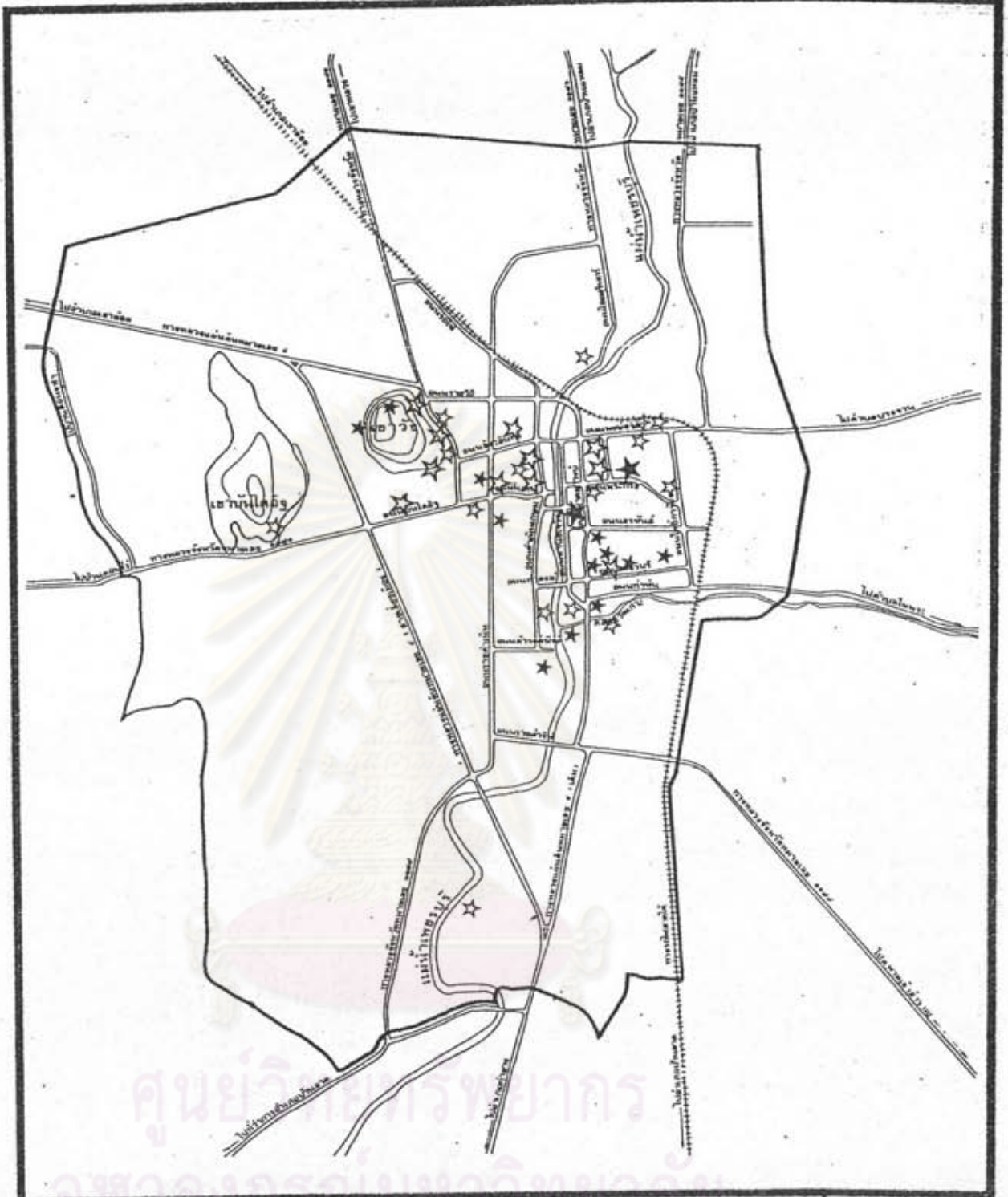
ตารางที่ 4.5 แสดงปัญหาในระดับโบราณสถาน

ลำดับ	ชื่อ	อาคาร				การใช้ที่ดิน		กิจกรรม	ทางสัญจร			ภูมิทัศน์			รวม	หมายเหตุ			
		พุทธาวาส	สังฆาวาส	เมรุวาส	เขตชลประทาน	พุทธาวาส	สังฆาวาส		เมรุวาส	เขตชลประทาน	มี	ไม่มี	ทางเข้า	ทางเท้า			ที่จอดรถ	ที่ตั้ง	องค์ประกอบ
1	วัดดับขันธ์	●	●	●	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
2	วัดพระมหาธาตุ	●	●	●	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
3	วัดโพธิ์ธาราม	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
4	วัดอู่เจิวธรรม	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
5	วัดก้นเหล็ก	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
6	วัดกุฎีขาว	●	●	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
7	วัดโลก	●	●	●	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
8	วัดคงคาราม	●	●	●	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
9	วัดช้าง	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
10	วัดสี่สีอินทร์	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
11	วัดมหาสมุทร	●	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
12	วัดรัตนศรี	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
13	วัดสระบัว	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
14	วัดร้อ	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
15	วัดพุทธไสยาสน์	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
16	พระนครคีรี	●	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
17	วัดลาด	●	●	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
18	วัดสี่พระเสวี	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
19	วัดสนามนราหมณ์	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
20	วัดเขษวนี	●	●	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
21	วัดเกาะแก้ว	●	●	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
22	วัดป้อม	●	●	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
23	วัดอัมพวัน	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
24	วัดนรก	●	●	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
25	วัดจันทราวาส	●	●	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
26	พระราชวังบ้านปืน	●	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
27	วัดไชย สุรินทร์	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
28	วัดใหญ่สุวรรณาราม	●	●	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
29	วัดอู่ทอง	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
30	วัดพระทรง	●	●	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
31	วัดก้านทอง	●	●	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
32	วัดไผ่ล้อม	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
33	วัดไตรโลก	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
34	วัดพรหมวิหาร	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
35	วัดสว่าง	●	●	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
36	วัดบุศุกี	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
37	วัดขุนตรา	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
38	วัดชมพู	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
39	วัดนาค	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
40	วัดท่าไชยศิริ	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
41	วัดบันไดอิฐ	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
42	วัดถ้ำแก้ว	●	●	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○

○ สภาพดีมาก
 ● สภาพดี
 ○ สภาพควรปรับปรุง
 ∅ สภาพต้องปรับปรุง

ระดับปัญหา

● ร้ายแรง
 ○ ควรปรับปรุงแก้ไข
 ∅ น้อย

แสดง: ระดับนิเวศของโบราณสถาน

สัญลักษณ์:

- ★ โบราณสถานที่มีนิเวศระดับร้ายแรง
- ☆ โบราณสถานที่มีนิเวศระดับควรปรับปรุงแก้ไข
- ☆ โบราณสถานที่มีนิเวศระดับควรปรับปรุง
- ★ โบราณสถานที่มีนิเวศน้อย

มาตราส่วน

1:45000

แผ่นที่

4.6

การศึกษาเพื่อเสนอแนะแนวทางอนุรักษ์โบราณสถานและพัฒนาเมืองเพชรบุรี

4) โบราณสถานที่มีปัญหาน้อย ได้แก่ วัดโลก วัดท่าแก้ว วัดยาง วัดจันทราวาส วัดป้อม วัดเพชรพลี วัดลาด วัดสนามพรหมณ์ พระราชพระนครคีรี และพระราชราชวัง รามราชนิเวศน์ โบราณสถานเหล่านี้ ได้รับการดูแลรักษาเป็นอย่างดี ส่วนใหญ่อยู่บริเวณโดยรอบศูนย์กลางเมืองและมีพื้นที่กว้าง จึงไม่ค่อยมีปัญหามากนัก

สรุป สภาพปัญหาในระดับโบราณสถานในชุมชนเมืองเพชรบุรี

จากการศึกษาโบราณสถานในชุมชนเมืองเพชรบุรี พบว่า โบราณสถานส่วนใหญ่มีความต่อเนื่องในการบูรณะมาโดยตลอด โดยเฉพาะโบราณสถานทางตำบลคลองกระแชง ทางตำบลท่าราบได้รับการดูแลเฉพาะจุด ส่วนโบราณสถานที่อยู่นอกเขตเทศบาล มีความต่อเนื่องทางกายภาพในระดับปานกลางและน้อย อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาองค์ประกอบและสภาพของโบราณสถานประเภทวัง อยู่ในสภาพดีและมีองค์ประกอบครบ เนื่องจากเพิ่งมีการบูรณะไปไม่นาน ส่วนโบราณสถานประเภทวัดพบว่า โบราณสถานที่มีความต่อเนื่องในการดูแลมาโดยตลอดมักมีสภาพดี ส่วนใหญ่อยู่ทางตำบลคลองกระแชงเช่นกัน นอกจากนี้ โบราณสถานเหล่านี้ต่างก็อยู่ในกลุ่มโบราณสถานที่มีคุณค่าทางศิลปกรรมและสถาปัตยกรรม และหลังจากการแยกแยะปัญหาทั้ง 5 ประการของโบราณสถาน พบว่าโบราณสถานส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มที่ควรปรับปรุงและต้องปรับปรุง โบราณที่มีปัญหาร้ายแรง คือ วัดไผ่ล้อม และวัดช่อเจวีศุขธรรม ซึ่งควรวางแผนหรือหามาตรการปรับปรุงต่อไป

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แสดง : ที่ตั้งโบราณสถานในย่านต่าง ๆ

สัญลักษณ์ :

- 1 โบราณสถานในย่านพาณิชย์กรรม
- 2 โบราณสถานในย่านสถานศึกษา
- 3 โบราณสถานในย่านโบราณสถาน
- 4 โบราณสถานในย่านพักอาศัย

มาตราส่วน

1:45000

แผ่นที่
4.7

การศึกษาเพื่อเสนอแนะแนวทางอนุรักษ์โบราณสถานและพัฒนาเมืองเพชรบุรี

4.2.2 ระดับย่าน

การศึกษาสภาพและปัญหาของโบราณสถานในระดับย่าน เป็นการพิจารณาความสัมพันธ์ของโบราณสถานกับบริเวณโดยรอบ โดยพิจารณาจาก

4.2.2.1 ความต่อเนื่องทางบทบาทค่อย่านทางประวัติศาสตร์

โบราณสถานทั้งสองประเภทต่างมีบทบาทที่แตกต่างกันพระราชวัง ใช้เป็นที่ประทับของกษัตริย์และพระราชวงศ์ ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของการปกครองในระดับภาค รวมทั้งเป็นสิ่งแสดงถึงความเจริญของเมือง ส่วนศาสนสถานมีบทบาททั้งทางด้าน การปกครอง เช่น เป็นสถานที่กอนำพินิตนัสคชาเป็นสถานที่ฝึกทหาร ทางเศรษฐกิจ ศาสนสถานยังเป็นศูนย์กลางทางการค้าทั้งตลาดนัดและตลาดถาวร ส่วนทางสังคมศาสนสถานยังเป็นสถานฝึกอบรมกุลบุตร และสั่งสอนศีลธรรมแก่ประชาชน เป็นแหล่งเผยแพร่และฝึกอบรมช่างศิลปกรรมแขนงต่าง ๆ เป็นสถานที่แสดงและสะสมความรู้และความเจริญของชุมชน ให้สืบทอดต่อไปในชั่วลูกหลาน นอกจากนี้ยังเป็นศูนย์กลางในการพบปะของประชาชน ในระแวกใกล้เคียง ทั้งในงานพิธีทางศาสนาและงานพิธีต่าง ๆ ศาสนสถานจึงมีความสำคัญ ค่อย่านเป็นอย่างมากนับแต่อดีต โบราณสถานทั้งสองประเภท จึงมีความต่อเนื่องของบทบาท ในสมัยต่าง ๆ จากการศึกษาพบว่า เมื่อพิจารณาความต่อเนื่องของบทบาทของโบราณสถานค่อย่านแล้ว สามารถแบ่งเป็น 4 กลุ่ม

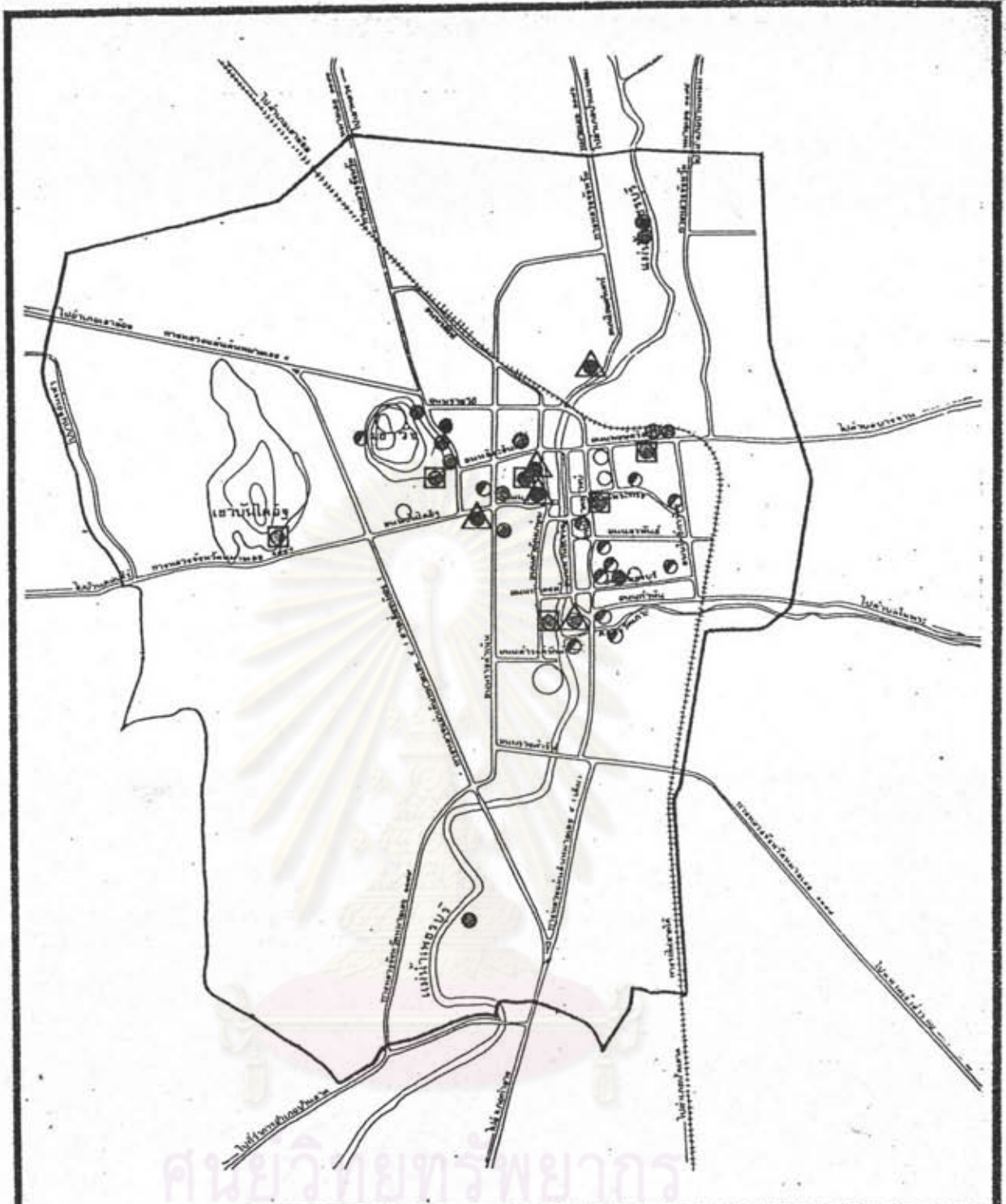
ก) กลุ่มโบราณสถานที่มีความต่อเนื่องของบทบาทมาโดยตลอด มี 8 แห่ง ได้แก่ วัดพระมหาธาตุ วัดคงคาราม วัดพลับพลาไชย วัดชีสะอินทร์ วัดไตรโลก วัดไชยสุรินทร์ วัดชีประเสริฐ วัดอ้อ

เมื่อพิจารณาความสำคัญของบทบาทของโบราณสถานค่อย่านแล้ว พบว่ามีวัดพระมหาธาตุ วัดคงคาราม วัดพลับพลาไชย และวัดไชยสุรินทร์เท่านั้น ที่มีความสำคัญค่อย่าน นอกนั้นมีความสัมพันธ์กับบริเวณโดยรอบน้อยมาก

ข) กลุ่มโบราณสถานที่มีความต่อเนื่องของบทบาทค่อย่านในระดับปานกลาง คือ มีการเว้นช่องที่มีความสัมพันธ์ค่อชุมชนในบริเวณโดยรอบบ้าง โบราณสถานในกลุ่มนี้มี 18 แห่ง ได้แก่ วัดพุทธไสยาสน์ วัดบันไดอิฐ วัดแก่นเหล็ก วัดกุฎีดาว วัดยาง วัดอัมพวัน วัดรัตนตรี วัดสระบัว วัดพระทรง วัดพรหมวิหาร วัดใหญ่สุวรรณราม วัดเกาะแก้วสุทธาวาราม วัดมหาสมณาราม วัดสิงห์ วัดขุนตรา และวัดท่าไชยศิริ

ตารางที่ 4.7 แสดงความต่อเนื่องทางบทบาทต่อย่านในประวัติศาสตร์

ชื่อ	ยุคที่ 1	ยุคที่ 2	ยุคที่ 3	ยุคที่ 4	ยุคที่ 5	รวม	
วัดดับขฬไชย		○	○	○	○	●	● โดยตลอด
วัดพระมหาธาตุ	○	○	○	○	○	●	● ต่อเนื่อง
วัดโพธิ์ธาราม				○		○	○ ปานกลาง
วัดย้อยเจิวธรรม		○			○	○	○ ไม่ต่อเนื่อง
วัดก้นเหล็ก		○		○	○	○	
วัดกุฎีขาว		○		○	○	○	
วัดโคก		○			○	○	
วัดคงคาราม		○	○	○	○	○	
วัดร้าง		○				○	
วัดสี่หีบอินทร์				○	○	○	
วัดมหาสมุทร		○		○	○	○	
วัดรัตนศรี		○		○	○	○	
วัดสระบัว		○		○	○	○	
วัดขี้ส				○	○	○	
วัดพุทธไสยาสน์		○		○	○	○	
พระนครคีรี				○	○	○	
วัดลาด		○			○	○	
วัดสี่ประเศวี				○	○	○	
วัดสนามพราหมณ์	○			○	○	○	
วัดเพชรวิ		○		○	○	○	
วัดเกาะนกกั	○	○		○	○	○	
วัดป้อม		○		○	○	○	
วัดอัมพวัน		○		○	○	○	
วัดบรก					○	○	
วัดจันทราวาส		○			○	○	
พระราชวังบ้านปืน					○	○	
วัดโสมสุรินทร์			○	○	○	○	
วัดใหญ่สุวรรณาราม		○		○	○	○	
วัดอภัยธาราม		○		○	○	○	
วัดพระทรง		○	○	○	○	○	
วัดก้านพวงลง	○			○	○	○	
วัดไม้ล้อม		○		○	○	○	
วัดโคกโลก				○	○	○	
วัดพรหมวิหาร		○		○	○	○	
วัดธาง		○		○	○	○	
วัดบุทรี	○				○	○	
วัดบูรณรา		○		○	○	○	
วัดชมพู			○		○	○	
วัดนาค		○			○	○	
วัดท่าไทรศิริ		○		○	○	○	
วัดบันไดอิฐ		○		○	○	○	
วัดถ้ำนกกั		○	○	○	○	○	

แสดง: ความต่อเนื่องทางบทบาทของโบราณสถานต่อย่านในประวัติศาสตร์

สัญลักษณ์:

- △ มีบทบาทต่อย่านมาก
- มีความต่อเนื่องของบทบาทมาโดยตลอด
- ◻ มีบทบาทต่อย่านปานกลาง
- มีความต่อเนื่องของบทบาทระดับปานกลาง
- ◐ มีความต่อเนื่องของบทบาทระดับน้อย
- มีความต่อเนื่องของบทบาทระดับน้อยมาก

มาตราส่วน

1:45000

แผ่นที่

4.8

การศึกษาเพื่อเสนอแนะแนวทางอนุรักษ์โบราณสถานและพัฒนาเมืองเพชรบุรี

ในกลุ่มโบราณสถานที่มียกบาทค่อช่านมากได้แก่ วัดเกาะแก้วสุทธาราม และมี
ยกบาทรองลงมา มี วัดพุทธไสยาสน์ วัดบันไดอิฐ วัดแก่นเหล็ก วัดยาง วัดอัมพวัน
วัดพระทรง วัดใหญ่สุวรรณาราม นอกนั้นมียกบาทค่อช่านน้อย

ค) กลุ่มโบราณสถานที่มีความค่อเนื่องของยกบาทค่อช่านในระดับน้อย ได้แก่
พระราชวังนครคีรี พระราชวังบ้านปืน วัดโลก วัดถ้ำแก้ว วัดกำแพงแลงวัดจันทราวาส
วัดต่อเจริญธรรม วัดป้อม วัดเพชรบุรี วัดแรก วัดลาด วัดไผ่ล้อม วัดสนามปราหมณ
กลุ่มนี้ส่วนใหญ่จะสร้างในสมัยอยุธยาหรือยุคที่สอง แล้วถูกละเลยไม่บำรุงเรื้อมาจนใน
พ.ศ. 2500 เป็นต้น มาถึงมีการปรับปรุงให้กลับมามียกบาทอีกในปัจจุบัน เช่น วัดถ้ำแก้ว
วัดกำแพงแลง พระราชวังนครคีรี พระราชวังบ้านปืน วัดเพชรบุรี วัดป้อม วัด
สนามปราหมณ เป็นต้น

โบราณสถานที่มียกบาทค่อช่มช่นน้อย จึงไม่ค่อยมีความค่อเนื่องของยกบาทในระดับ
ช่าน การกลับมามียกบาทหรือไม่ ขึ้นอยู่กับความสามารถของเจ้าอาวาสและประชาชน
ผู้สนับสนุนนั่นเอง

ง) กลุ่มโบราณสถานที่มีความค่อเนื่องของยกบาทค่อช่านในช่นน้อยมาก คือมี
การสร้างและบำรุงในช่วงเวลาหนึ่ง และถูกปล่อยให้ร้างหรือขาดการบำรุงไปในที่สุด
โบราณสถานที่ในกลุ่มนี้ วัดช้าง วัดอู่ทิม วัดโพธิ์ธาราม วัดเหล่านี้มียกบาทค่อช่านน้อย
มากและกำลังประสบปัญหาการถูกรุกล้ำพื้นที่จากบริเวณโดยรอบ สมควรหาทางแก้ไขค่อไป

จะเห็นได้ว่าความค่อเนื่องของยกบาทของโบราณสถานที่ในระดับช่าน มีความสัมพันธ์
กับความสำคัญของโบราณสถานที่นั้นกับช่านหรือบริเวณโดยรอบ โดยที่โบราณสถานที่มียกบาท
ก็มักมีความค่อเนื่องมาก โบราณสถานที่มียกบาทน้อยก็มีความค่อเนื่องของยกบาทน้อยลดหลั่น
กันไป

ยกบาทของโบราณสถานที่ในปัจจุบัน

จากความค่อเนื่องด้านยกบาทของโบราณสถานที่ค่อช่านตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งมี
ระยะเวลาชานช่นช่อมเกิดการเปลี่ยนแปลงไปตามการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของช่มช่น ใน
ปัจจุบันยกบาทของโบราณสถานที่มีความแตกต่างจากในอดีต โดยเฉพาะยกบาททางด้าน
การปกครองในอดีต โบราณสถานที่ทั้งสองประเภทถือเป็นศูนย์กลางทางการปกครอง ตั้งแต่

ระดับประเทศจนถึงระดับหมู่บ้านเลขที่เดียว ค่อยมาเมื่อมีการปรับปรุงประเทศและการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. 2475 ซึ่งเปลี่ยนระบอบการปกครองเป็นการปกครองระบอบประชาธิปไตย เกิดการจัดรูปแบบการปกครองแบบใหม่ ทำให้บทบาทของโบราณสถานในด้านการปกครองลดลง เหลือแต่เพียงบทบาททางด้านเศรษฐกิจและสังคมโดยเฉพาะบทบาทในระดับย่าน บทบาททางเศรษฐกิจของโบราณสถานในระดับย่าน ได้แก่ การเป็นสถานที่จัดตลาดนัด หรือตลาดถาวรในการให้บริการแก่ชุมชน การจัดสรรการประกอบกิจกรรมเพื่อผลประโยชน์จากที่ดินของวัด เช่น โรงเรือน โรงพยาบาล บ้านพักอาศัย รวมถึงการค้าและการบริการ

ส่วนบทบาททางสังคมของโบราณสถานก็ยังคงมีต่อเนื่องมาแต่อดีต นับแต่เป็นศูนย์กลางในการพบปะทางสังคมในวันสำคัญและงานประเพณี เช่น วันสงกรานต์ วันลอยกระทง วันวิสาขบูชา วันเข้าพรรษา ทำบุญวันเกิด ทำบุญวันตาย บวช ฯ ล ฯ เป็นแหล่งให้ความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม และเป็นสถานที่สะสมและฝึกฝนความรู้ทางด้านงานช่างต่างๆ นอกจากนี้บางแห่งยังให้บริการด้านสาธารณูปการแก่ชุมชน เช่น สถานศึกษา โรงพยาบาล สนามกีฬา แหล่งพักผ่อนหย่อนใจ รวมทั้งเป็นสถานที่ท่องเที่ยวอีกด้วย จะเห็นได้ว่าโบราณสถานในปัจจุบัน ยังมีความสำคัญในระดับย่าน แม้จะมีรูปแบบที่แตกต่างออกไปจากอดีต

แต่อย่างไรก็ดี จากการศึกษาพบว่า โบราณสถานที่มียุทธศาสตร์ในระดับย่านมากที่สุดได้แก่ วัดพลับพลาไชย วัดคงคาราม และวัดเกาะแก้วสุทธาราม นอกจากนี้ยังมีโบราณสถานที่พอจะมีบทบาทบ้าง ได้แก่ วัดอัมพวัน วัดช้าง วัดบันไดอิฐ วัดพุทธไสยาสน์ วัดแก่นเหล็ก วัดพระทรง วัดใหญ่สุวรรณาราม และวัดไชยสุรินทร์ ส่วนใหญ่วัดในกลุ่มนี้จะมีสถานศึกษา มีศาลาการเปรียญ มีเมรุขนาดใหญ่ เพื่อสนองความต้องการของชุมชนทางเศรษฐกิจและสังคมในระดับย่านได้เป็นอย่างดี

4.2.2.2 ความสัมพันธ์ทางกายภาพของโบราณสถานในระดับย่าน

การศึกษาความสัมพันธ์ทางกายภาพของโบราณสถานในระดับย่าน ใช้ความสัมพันธ์ของที่ตั้งโบราณสถานกับการใช้ที่ดินในบริเวณโดยรอบโบราณสถานในเขตชุมชนเมือง สามารถแบ่งได้เป็น 4 กลุ่ม คือ

โบราณสถานนอกเขตเทศบาลนี้ ส่วนใหญ่มีบทบาททางสังคมเพื่อชุมชนโดยรอบ ซึ่งอยู่นอกเขตเทศบาล โดยมีวัดบันไดอิฐมีบทบาทและคุณค่าในระดับย่านมากที่สุด

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า ความสัมพันธ์ทางกายภาพของโบราณสถานในย่านต่าง ๆ มีความแตกต่างกันไปตามสภาพการใช้ที่ดินในบริเวณโดยรอบ เช่น ย่านพาณิชย์กรรมมีผลต่อบทบาททางเศรษฐกิจของโบราณสถาน แต่ส่วนใหญ่จะเห็นได้ว่า โบราณสถานมีบทบาทต่อย่านในด้านสังคมมากกว่าการเมืองการปกครอง หรือแม้แต่ทางเศรษฐกิจ ซึ่งแตกต่างจากบทบาทที่เจริญรุ่งเรืองมาแต่อดีต

4.2.2.3 ความสัมพันธ์ด้านทัศนภาพของโบราณสถานในระดับย่าน

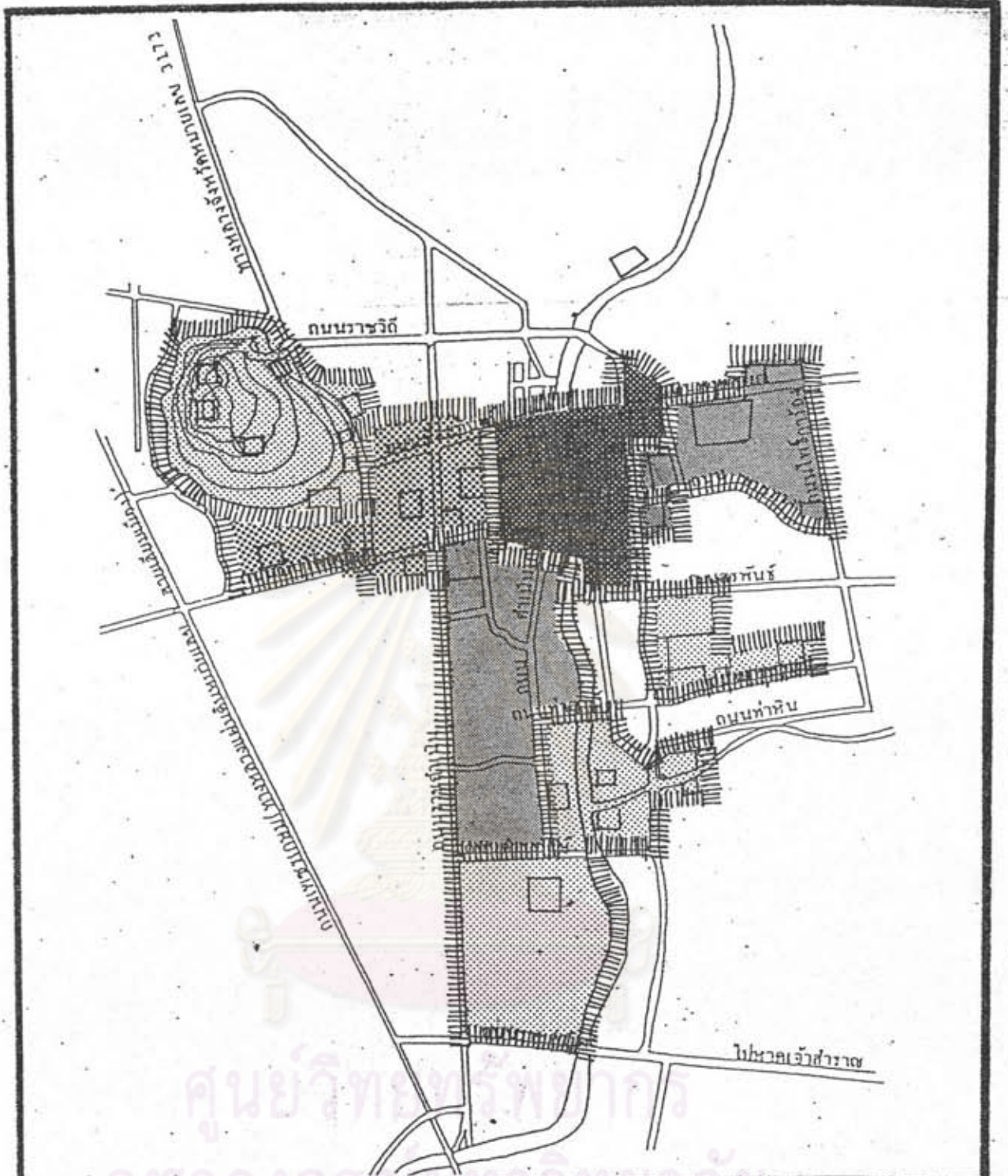
ย่าน ในเมืองต่างมีสำรูปที่แตกต่างกัน โบราณสถานในแต่ละย่าน ก็เป็นองค์ประกอบของสำรูปในย่านต่าง ๆ การศึกษาความสัมพันธ์ด้านทัศนภาพของโบราณสถานในระดับย่านนี้ จะยกตัวอย่างเฉพาะโบราณสถานที่มบทบาทและความสำคัญต่อย่านเท่านั้น โดยการศึกษาทัศนภาพแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

- ก. สำรูปของย่านต่าง ๆ
- ข. ความสัมพันธ์ของโบราณสถานต่อสภาพแวดล้อมทางทัศนภาพในย่าน โดยแบ่งย่านต่าง ๆ ตามที่ได้แยกไว้ในข้อ 4.2.2.2 เป็น 4 กลุ่ม คือ

1) กลุ่มโบราณสถานในย่านพาณิชย์กรรม

ก. สำรูปของย่านพาณิชย์กรรม

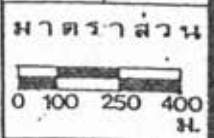
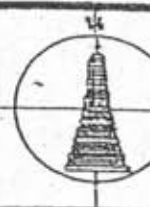
ย่านพาณิชย์กรรมครอบคลุมบริเวณริมฝั่งแม่น้ำเพชรบุรีทั้งสองด้าน โดยทางตำบลคลองแห้ง การรวมตัวทางการค้าบริเวณหน้าวัดพระมหาธาตุ ส่วนทางตะวันออกอยู่ในกลุ่มอาคารพาณิชย์ของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์และตลาดเทศบาล ขอบเขตของย่านพาณิชย์กรรม แบ่งตามกิจกรรมและการใช้ที่ดิน โดยมีถนนดำเนินเกษม ถนนมาดฮาวงษ์ และถนนพงษ์สุริยาเป็นขอบเขต ทางสัญจรหลักของย่าน คือ ถนนพานิชเจริญ และถนนดำเนินเกษม รวมทั้งถนนสุรินทร์ฤาไชย ส่วนทางสัญจรระดับรองลงมา คือ ถนนริมคลองกระแฉัง ถนนด้านหลัง ห้องแถวริมถนนพานิชเจริญ ซึ่งใช้การเดินทางเท้าในการประกอบกิจกรรมด้าน

แสดง : โบราณสถานในย่านต่างๆในเขตชุมชนเมืองเพชรบุรี

สัญลักษณ์

- โบราณสถาน
- ย่านพาณิชย์กรรม
- ย่านสถานศึกษา
- ย่านโบราณสถาน
- ย่านพักอาศัย

แผ่นที่
4.9

การศึกษาเพื่อเสนอแนะแนวทางอนุรักษ์โบราณสถานและพัฒนาเมืองเพชรบุรี

1) กลุ่มโบราณสถานในย่านพาณิชย์กรรม

ได้แก่ วัดพระมหาธาตุ วัดพลับพลาไชย วัดโพธิ์ธาราม และวัดอ้อเจริญธรรม โบราณสถานในกลุ่มนี้อยู่บริเวณโดยรอบใจกลางเมือง การสัญจรและการเข้าถึงสามารถทำได้สะดวกเพราะต่างอยู่ริมถนนสายสำคัญของเมือง ซึ่งเป็นย่านพาณิชย์กรรมทั้งสองฝั่งแม่น้ำเพชรบุรี โบราณสถานในกลุ่มนี้จึงมีบทบาททางเศรษฐกิจและสังคมต่อย่านพาณิชย์กรรม และเนื่องจากราคาที่ดินในบริเวณนั้นมีราคาสูง ส่งผลต่อการวางรูปแบบอาคารในพื้นที่ของโบราณสถาน อาคารในเขตโบราณสถานจึงมีความหนาแน่นมากเพื่อให้ได้ประโยชน์ใช้สอยสูงสุด นอกจากนั้นอาคารในบริเวณโดยรอบโบราณสถานก็มีความหนาแน่นสูงเช่นกัน อาคารส่วนใหญ่เป็นอาคารตึกแถวและอาคารไม้ สูง 2-4 ชั้น การใช้ที่ดินโดยรอบ มีการค้าขายสินค้าและบริการรวมทั้งบ้านพักอาศัยที่มีความหนาแน่นมาก และเนื่องจากย่านพาณิชย์กรรมเป็นศูนย์กลางการค้าที่สำคัญของเมือง โบราณสถานในบริเวณดังกล่าวจึงมีบทบาทด้านเศรษฐกิจต่อเมือง โดยมีเขตพาณิชย์ชาวส ได้แก่ ตลาดหน้าวัดพระมหาธาตุ ซึ่งเป็นกรรมสิทธิ์ของวัด และตลาดขายส่งผักคอนเข้าบริเวณลานสาธารณะในวัดอ้อเจริญธรรม รวมทั้งตึกแถวให้เช่าหรือเช่าในวัดโพธิ์ธาราม ทางด้านเหนือของเมือง ในขณะที่เดียวกันก็มีความหลากหลายในด้านการใช้สอยทางสังคม เช่น มีสถานศึกษา มีเมรุ เป็นที่เล่นกีฬา และเล่นกีฬา มีพิพิธภัณฑ์ สวลาการเปรียญเพื่อใช้ในการประเพณี โดยวัดพระมหาธาตุมีบทบาททางสังคมในย่านพาณิชย์กรรมมากที่สุด รองลงมา คือ วัดพลับพลาไชย และวัดอ้อเจริญธรรมตามลำดับ

2) กลุ่มโบราณสถานในย่านสถาบันการศึกษา ในเขตชุมชนเมือง

เพชรบุรี มีย่านการศึกษาสองกลุ่ม คือ บริเวณถนนราชดำเนินและบริเวณถนนวิพิตรและถนนมาศยวราช แต่โบราณสถานในย่านสถาบันการศึกษา ในเขตชุมชนเมืองอยู่ในเขตตำบลคลองกระแชง โรงเรียนในบริเวณดังกล่าว เป็นโรงเรียนในระดับประถมศึกษาถึงระดับมัธยมศึกษา ซึ่งอยู่ในเขตโบราณสถานและบริเวณใกล้เคียง โบราณสถานที่อยู่ในกลุ่มนี้ได้แก่ วัดคงคาราม วัดแก่นเหล็ก ซึ่งเป็นโรงเรียนเทศบาล นอกจากนี้ยังมี วัดข้า วัดกุฎีขาว วัดชีสะอินทร์และวัดโลก

โบราณสถานในย่านสถาบันการศึกษามีทางเข้าที่สะดวก เพราะใช้เป็นประตูของโรงเรียนในคราวเดียวกัน การใช้ที่ดินในบริเวณโดยรอบเป็นทั้งสถานศึกษาและที่อยู่อาศัยหนาแน่นปานกลาง อาคารโดยรอบจึงมีทั้งอาคารตึกซึ่งเป็นอาคารเรือน และอาคารไม้ที่ใช้เป็นที่พักอาศัย ความสูงของอาคารเรือนประมาณ 2-4 ชั้น ส่วนอาคารพักอาศัยสูงประมาณ 1-2 ชั้น

บทบาทของโบราณสถานต่อย่านสถาบันการศึกษา ซึ่งนอกจากจะเป็นสถานที่ตั้งของสถานศึกษาแล้ว โบราณสถานเหล่านี้ยังมีบทบาททางสังคมอยู่บ้าง โดยที่โบราณสถานบางแห่งมีเมรุและที่ว่างโล่ง เพื่อการสันตนาการของประชาชนในบริเวณโดยรอบ นอกจากนี้วัดบางวัดยังเป็นที่ตั้งของเจ้าคณะระดับอำเภอและระดับตำบลอีกด้วย โบราณสถานที่สำคัญในกลุ่มนี้ ได้แก่ วัดคงคาราม รองลงมาคือ วัดแก่นเหล็กและวัดกุฎีดาวความลำดับ

3) กลุ่มโบราณสถานในย่านโบราณสถาน โบราณสถานกลุ่มนี้ส่วนใหญ่จะเกาะกลุ่มอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกัน หรือบางแห่งมีขอบเขตติดกันก็จริงสามารถแบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

กลุ่มที่ 1 อยู่บริเวณโดยรอบเขาวัง ได้แก่ อุทยานประวัติศาสตร์พระนครคีรี วัดมหาสมณาราม วัดรัตนตรี วัดถ้ำแก้ว วัดสระบัว วัดช้อย วัดพุทธไสยาสน์ โบราณสถานเหล่านี้ส่วนใหญ่อยู่ริมถนนพระนครคีรี ยกเว้นวัดถ้ำแก้ว ซึ่งอยู่ทางตะวันตกของเขาวัง ทางสัญจรและการเข้าถึงทำได้สะดวก เพราะมีถนนผ่านหน้าวัดโดยตลอดยกเว้นบางแห่ง เช่น วัดรัตนตรี เป็นต้น การใช้ที่ดินบริเวณโดยรอบจึงเป็นโบราณสถานและบ้านพักอาศัยมีความหนาแน่นปานกลาง อาคารโดยรอบจึงเป็นโบราณสถานและบ้านพักอาศัยทั้งแบบก่ออิฐถือปูนและอาคารตึกหรืออาคารไม้ สูงไม่เกิน 2 ชั้น สภาพเก่าและปานกลาง

การที่บริเวณโดยรอบส่วนใหญ่เป็นโบราณสถาน ซึ่งเป็นสถานที่ต้องการความสงบจึงไม่มีกิจกรรมมากนัก ยกเว้นร้านค้าบริเวณทางขึ้นอุทยานประวัติศาสตร์พระนครคีรี นอกจากนั้นอาจมีกิจกรรมทางสังคมเป็นครั้งคราว เช่น กิจกรรมตามวันประเพณีและวันสำคัญทางศาสนา รวมทั้งเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญของชุมชนเมือง โดยเฉพาะพระนครคีรีและวัดพุทธไสยาสน์ ทั้งสองแห่งนี้จึงมีความสำคัญในกลุ่มโบราณสถานกลุ่มที่ 1

กลุ่มที่ 2 อยู่ทางฝั่งตำบลท่าราบ ริมถนนมาตยาวงษ์และถนนเพชรบุรี โบราณสถานในกลุ่มนี้มี 4 แห่ง คือ วัดลาด วัดชีประเสริฐ วัดสนามพราหมณ์ และวัดเพชรบุรี โบราณสถานในกลุ่มนี้ แม้จะติดกับถนนถึง 2 สาย แต่การเข้าถึงไม่ค่อสะดวก เพราะของเขตวัดติดต่อกันโดยตลอดและทางเข้าก็มีขนาดเล็ก ยกเว้นวัดลาดและวัดเพชรบุรี แต่อย่างไรก็ตามเนื่องจากวัดในกลุ่มนี้ เน้นการฝึกสมาธิและกัมฐาน ซึ่งต้องการความสงบ อีกทั้งมีของเขตติดต่อกัน การใช้ที่ดินบริเวณโดยรอบจึงเป็นโบราณสถานเป็นส่วนใหญ่ นอกจากนั้นอาจมีบ้านพักอาศัยหนาแน่นปานกลางอยู่บ้าง แต่ก็ไม่มีการรบกวนเขตวัด อาคารโดยรอบจึงเป็นโบราณสถานและบ้านพักอาศัยไม้ สูงไม่เกิน 2 ชั้น สภาพปานกลางและเก่า

การเกาะกลุ่มของโบราณสถานกลุ่มที่สองนี้ ทำให้บริเวณใกล้เคียงเปลี่ยวมาก ไม่ค่อยมีกิจกรรมหรือการสัญจรผ่านมากนัก และโบราณสถานเหล่านี้ต่างนิยมความสงบ จึงไม่มีบทบาทต่อย่านและบริเวณโดยรอบ ยกเว้นวัดเพชรบุรี ซึ่งเป็นวัดเก่าแก่ที่มีโบราณวัตถุสมัยต่าง ๆ รวมอยู่ในพิพิธภัณฑสถาน จึงเป็นสถานที่ที่นักศึกษาเป็นครั้งคราว รวมทั้งเป็นสถานที่จัดงานประเพณีบางอย่าง เช่น ลอยกระทง และสงกรานต์เป็นต้น วัดเพชรบุรีจึงมีความสำคัญในกลุ่มโบราณสถานกลุ่มที่ 2 นี้

กลุ่มที่ 3 อยู่ทางใต้กลุ่มที่ 2 ในเขตทั้งสองฝั่งแม่น้ำ ได้แก่ วัดเกาะแก้วสุทธาราม วัดป้อม วัดอัมพวัน วัดแรก วัดจันทราวาส และพระราชวังรามราชนิเวศน์หรือค่านักบ้านป็นนึ่งเอง ทางสัญจรของโบราณสถานทางตำบลท่าราบมีถนนวิพัชรเป็นหลัก ทางตะวันออกซึ่ง ได้แก่ ถนนราชดำเนิน และถนนดำเนินเกษม การเข้าถึงโบราณสถานสามารถทำได้ยกเว้น วัดเกาะแก้วสุทธารามและวัดแรก ซึ่งมีทางเข้าซับซ้อนกว่าปกติ การใช้ที่ดินในบริเวณโดยรอบแบ่งเป็น 2 ฝั่ง คือ ฝั่งตะวันออกการใช้ที่ดินโดยรอบส่วนใหญ่จึงเป็นอาคารตึก สูง 1 - 3 ชั้น อาคารเก่าจะเป็นอาคารไม้สูง 1-2 ชั้น ทางฝั่งตะวันตกการใช้ที่ดินโดยรอบส่วนใหญ่เป็นที่ดินของทางราชการ และบ้านพักอาศัยของเอกชน อาคารโดยรอบโบราณสถานส่วนใหญ่ จึงเป็นอาคารก่ออิฐถือปูนหรืออาคารไม้ สูงไม่เกิน 2 ชั้น สภาพใหม่เป็นส่วนใหญ่

จะเห็นได้ว่า โบราณสถานในกลุ่มนี้ครอบคลุมพื้นที่สองฝั่งแม่น้ำ ทางตอนใต้ของชุมชนเมือง แต่เนื่องจากทางตะวันตกของแม่น้ำส่วนใหญ่อยู่ในความดูแลของทางราชการ กิจกรรมและบทบาทด้านต่าง ๆ จึงคึกคักทางตะวันออกของแม่น้ำเพชรบุรี โดยมีวัดเกาะแก้วสุทธารามเป็นศูนย์กลางทั้งทางเศรษฐกิจและทางสังคมต่าง ๆ วัดที่มีบทบาทต่อย่านรองลงมา ได้แก่ วัดป้อมและวัดจันทราวาสตามลำดับ

โดยสรุปจะเห็นได้ว่า กลุ่มโบราณสถานในย่านโบราณสถานในกลุ่มที่ 1 และ 2 มีบทบาทต่อย่านและชุมชนเมืองน้อยกว่ากลุ่มที่ 3 อีกทั้งการมีขอบเขตที่ติดต่อกัน ทำให้มีบทบาทต่อบริเวณโดยรอบน้อย ผิดกับกลุ่มที่ 3ที่มีความหลากหลายของบทบาททางเศรษฐกิจและสังคมมากกว่า

4) กลุ่มโบราณสถานในย่านพักอาศัย มีการตั้งกระจายตามส่วนต่าง ๆ ของเมือง แต่ก็อาจเป็น 2 กลุ่ม คือ

ก) กลุ่มโบราณสถานในย่านพักอาศัยฝั่งตำบลท่าราบ อยู่บริเวณริมถนนพงษ์สุริยา ถนนโพธิ์กาบัง ถนนพระทรง โดยตั้งกระจายตามจุดต่าง ๆ สลับกับบ้านพักอาศัยหนาแน่นปานกลาง ทางสัญจรสามารถเข้าออกโดยสะดวกยกเว้น วัดใหญ่สุวรรณารามซึ่ง

ทางเข้าไม่สามารถนำรถเข้าไปได้ นอกนั้นวัดอื่นๆก็นิยมใช้ประตูสำรองมากกว่าประตูใหญ่ ซึ่งจะเปิดเฉพาะวันนักขัตฤกษ์เท่านั้น การใช้ที่ดินในบริเวณโคธรอบ เป็นบ้านพักอาศัยเป็นส่วนใหญ่สูงไม่เกิน 1 - 3 ชั้น อาคารเก่ามักเป็นอาคารไม้ ส่วนอาคารใหม่มักเป็นอาคารแถว ทาวน์เฮาส์และอาคารตึก ซึ่งเริ่มมีการขยายตัวขึ้นมากในช่วงพ.ศ. 2530 เป็นต้นมา

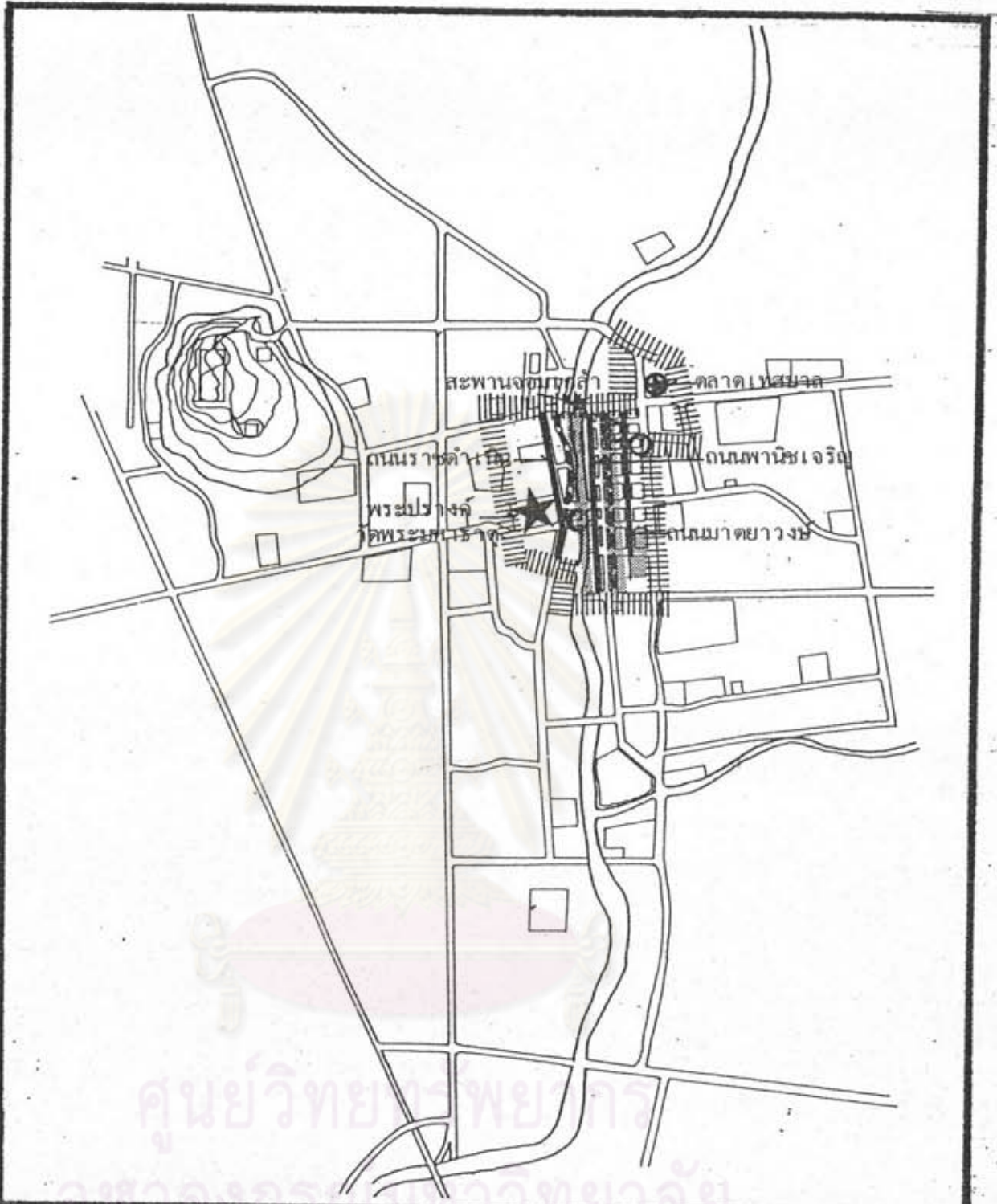
โบราณสถานในกลุ่มนี้ส่วนใหญ่จะมีบทบาททางสังคม เช่น เมรุ สถานศึกษา ที่ว่างโล่งในการสังฆนาการและที่ว่างโล่ง รวมทั้งเป็นแหล่งทัศนศึกษาทางศึกษาประวัติศาสตร์ และศิลปะโดยเฉพาะลายปูนปั้นและจิตรกรรมฝาผนัง โบราณสถานในกลุ่มนี้ ได้แก่ วัดใหญ่สุวรรณาราม วัดอุทัยาราม วัดพระทรง วัดกำแพงแลง วัดไผ่ล้อม วัดไตรโลก และวัดพรหมวิหาร โดยมีวัดใหญ่สุวรรณารามมีคุณค่าและบทบาทต่อย่านมากที่สุด ในกลุ่มโบราณสถานในย่านพักอาศัย

ข) กลุ่มโบราณสถานในย่านพักอาศัยฝั่งตำบลคลองกระแชง แยกต่างจากกลุ่ม ก. โดยมีการกระจายตัวมากกว่า โบราณสถานในกลุ่มนี้ได้แก่ วัดไชยสุรินทร์ ซึ่งอยู่ทางเหนือของชุมชนเมืองและวัดยางซึ่งติดกับถนนราชดำเนิน การสัญจรและการเข้าถึงสามารถทำได้โดยสะดวก การใช้ที่ดินในบริเวณโคธรอบเป็นที่พักอาศัยหนาแน่นปานกลาง มีความสูง 1 - 2 ชั้น อาคารโคธรอบวัดไชยสุรินทร์ส่วนใหญ่เป็นบ้านพักอาศัย และบ้านพักทหารแบบเก่าเป็นอาคารไม้เป็นส่วนมาก ส่วนวัดยางก็มีความคล้ายคลึงกันโดยอาคารโคธรอบเป็นบ้านพักอาศัยเรือนไม้ 1 - 2 ชั้นสภาพอาคารเก่า

โบราณสถานในกลุ่มนี้ส่วนใหญ่มีบทบาททางสังคม เช่น สถานศึกษา เมรุ และสถานที่จัดงานประเพณีรวมทั้งที่ว่างโล่ง เพื่อการสังฆนาการแก่ชุมชนโคธรอบ

จากที่กล่าวมา เห็นได้ว่าโบราณสถานในย่านพักอาศัย มักมีบทบาททางสังคม โดยที่ส่วนใหญ่มีการกระจุกตัวทางด้านตะวันออกมากกว่าทางตะวันตก วัดที่มีบทบาทและคุณค่าสำคัญต่อย่านในกลุ่มนี้มากที่สุด คือ วัดใหญ่สุวรรณาราม และวัดกำแพงแลง ตามลำดับ

5) กลุ่มโบราณสถานนอกเขตเทศบาล ได้แก่ วัดบุญทวี วัดขุนตรา วัดชมพูพน วัดนาค วัดท่าไชยศิริ วัดบันไดอิฐ โบราณสถานในกลุ่มนี้ส่วนใหญ่อยู่ตามสองฝั่งแม่น้ำเพชรบุรี ทั้งทางเหนือและทางใต้ของเมือง ยกเว้นวัดนาคและวัดบันไดอิฐ ซึ่งตั้งอยู่ทางตะวันออกและทางตะวันตกตามลำดับ การสัญจรและการเข้าถึงโบราณสถานนอกเขตเทศบาลไม่ค่อยสะดวก เพราะต้องใช้ทางแยกจากทางหลวงแผ่นดิน และทางหลวงจังหวัด เข้าไปใช้ที่ดินโคธรอบ ส่วนใหญ่เป็นบ้านพักอาศัยหนาแน่นน้อย

แสดง:		สวนของย่านพาณิชย์กรรม	 มาตรการอ่าน 1 : 28000
สัญลักษณ์:		<ul style="list-style-type: none"> ขอบเขต ทางสัญจรหลัก จุดรวมกิจกรรม ที่โล่งว่าง ที่หมายดาวระยะไกล ที่หมายดาวระยะใกล้ 	

การศึกษาเพื่อเสนอแนะแนวทางอนุรักษ์โบราณสถานและพัฒนาเมืองเพชรบุรี

การค้าเป็นส่วนใหญ่ ที่รวมกิจกรรมของย่านพาณิชย์กรรมอยู่ที่ตลาดทั้ง 3 แห่งทางตำบลที่ราบ และบริเวณหน้าวัดพระมหาธาตุทางตำบลคลองกระแชง นอกจากนี้ ยังมีจุดติดต่อรถขนส่ง สาธารณะและรถรับจ้าง ตามจุดต่าง ๆ บนถนนสุรินทร์ภาไชย ถนนพานิชเจริญและถนนคำเนิน เกษม ในย่านพาณิชย์กรรมมีที่หมายค้าที่สำคัญ คือ วัดพระมหาธาตุ ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญของ เมือง นอกจากนี้ยังมีจุดเด่นในระดับย่านอื่น เช่น สะพานข้ามแม่น้ำตลาดเทศบาล เป็นต้น เพื่อ เป็นตัวบอกทิศทางและจุดขึ้นของบริเวณต่าง ๆ ในย่านพาณิชย์กรรม ส่วนสำคัญอีกอันในการ มองสำรวจของย่านพาณิชย์กรรม คือ ที่ว่างโล่ง ซึ่งในย่านนี้มีน้อยเพราะเป็นเขตที่มีอาคาร หนาแน่นที่สุดในชุมชน ที่ว่างโล่งในเขตพาณิชย์กรรม ซึ่งใช้เป็นที่ประกอบกิจกรรมชั่วคราว เช่น ตลาดขายส่งผักผลไม้ ตลาดขายส่งขนมภาคเช้า ตลาดอาหารจานเด็ดในตอน กลางคืน ตลอดจนเป็นแหล่งสิ้นทางการค้าต่าง ๆ

สาทรูปโดยรวมของย่านพาณิชย์กรรม จึงเป็นเขตที่มีความหนาแน่นของอาคารสูง มีการ ประกอบกิจกรรมทางการค้าหนาแน่นและเคลื่อนไหวตลอดวัน ตลาดถนนสายต่าง ๆ มีเส้นทางหลัก บนถนนคำเนินเกษมและถนนพานิชเจริญ โดยมีพระมหาธาตุเป็นจุดเด่นหลักของย่าน และ ขอบเขตของย่านได้แก่ แม่น้ำเพชรบุรี ซึ่งแบ่งย่านออกเป็นสองฝั่งและถนนสายหลักของชุมชน เช่น ถนนคำเนินเกษม และถนนมาตยาวงษ์

๖. ความสัมพันธ์ของโบราณสถานต่อทัศนภาพในย่านพาณิชย์กรรม

จากการวิเคราะห์สภาพทางภาพและบทบาทของโบราณสถานที่ถูกกล่าวมาแล้ว พบว่า วัดพระมหาธาตุเป็นโบราณสถานหลักของย่านพาณิชย์กรรม โดยมีบทบาททางเศรษฐกิจ สังคม รวมทั้งมุมมองเป็นที่หมายตาและการกำหนดทิศทางของคนในย่าน มีพระปรางค์วัดพระมหาธาตุ ซึ่งเป็นที่หมายตาสำคัญจากอาคารโดยรอบ ซึ่งมีความสูงประมาณ 2-3 ชั้น โดยมีมุมมอง จากถนนและสะพานหลายแห่งที่มีจุดสังเกตริมมุมมองจากถนนคำเนินเกษมและถนนข้างวัดพระมหาธาตุ ซึ่งมีบางจุดที่มีปัญหาด้านมุมมองเนื่องจากการบดบังและประชิด โดยการรุกของอาคารสมัยใหม่ที่ สร้างขึ้นมากกว่า 3 ชั้น ซึ่งมีมากขึ้นโดยปราศจากการควบคุมในปัจจุบัน

ส่วนโบราณสถานอื่น เช่น วัดพลับพลาไชย และวัดข่อยเจริญธรรม ต่างกำลังประสบ ปัญหาการถูกรุกล้ำพื้นที่ของอาคารพาณิชย์ โดยสร้างประชิดและบดบังมุมมองรวมทั้งการขาดการ อนุรักษ์ทำให้โบราณสถานมีสภาพทรุดโทรมถึงขั้นร้ายแรง ซึ่งสมควรพิจารณาเพื่อเสนอแนวทาง แก้ไขต่อไป

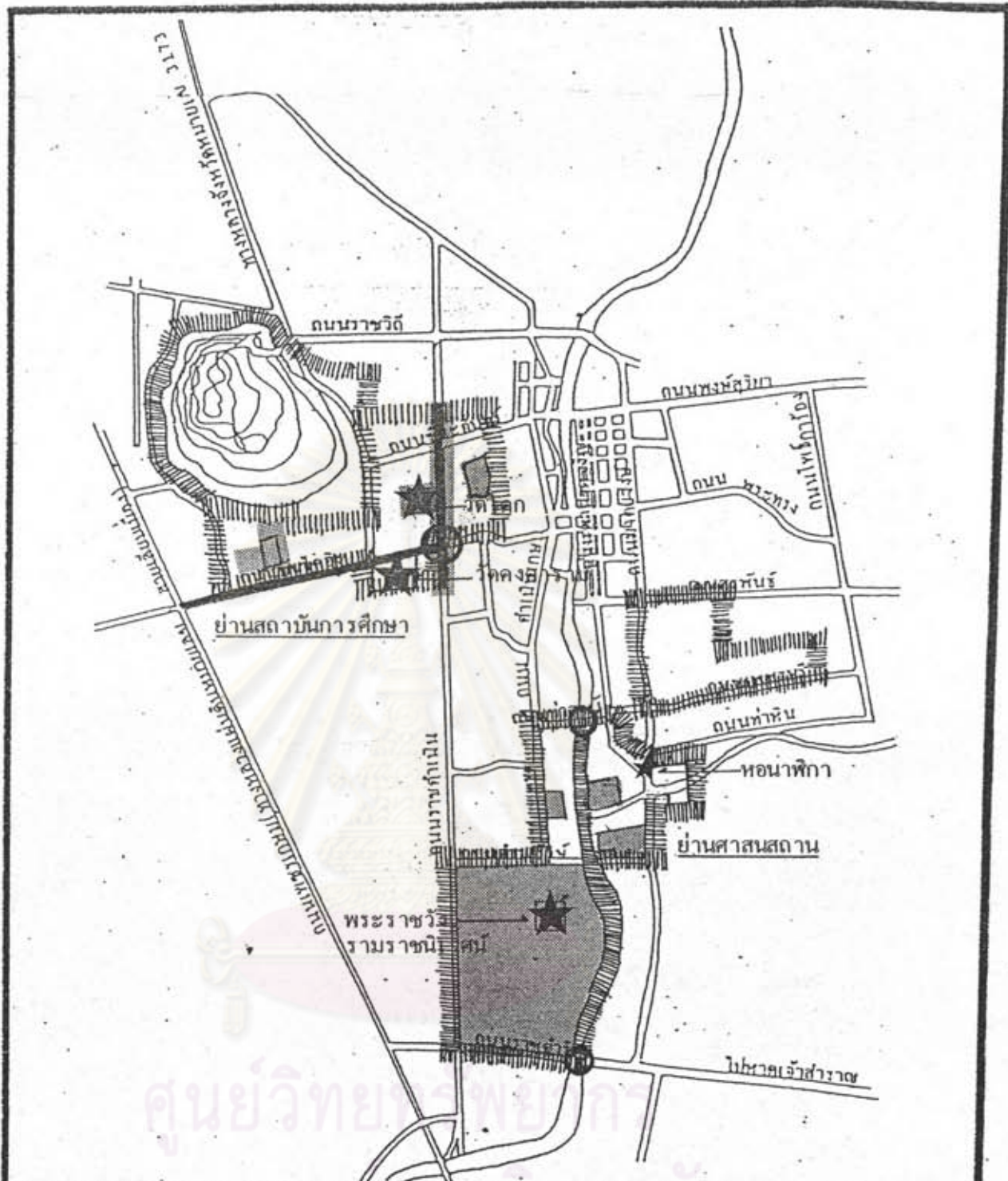
2 กลุ่มโบราณสถานในย่านสถาบันการศึกษา

ก. สำรूपของย่านสถาบันการศึกษา

จากหัวข้อ 4.2.2.2. ได้แบ่งย่านสถาบันศึกษาแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ บริเวณถนนราชดำเนินทางตะวันตกของแม่น้ำเพชรบุรี และบริเวณถนนบริพัตรและถนนมาตยาวิธีทางตำบลท่าราบ ในการศึกษาสำรूपนี้ ได้ยกตัวอย่างบริเวณถนนราชดำเนินเท่านั้น

ย่านสถาบันศึกษาดังกล่าว มีขอบเขตซึ่งแบ่งตามการใช้ที่ดินและกิจกรรมได้ไม่ชัดเจน เพราะมีความต่อเนื่องกับย่านพาณิชย์กรรม แต่ก็พอแยกได้จากการใช้ที่ดินประเภทพักอาศัยกับพาณิชย์กรรมได้ดังภาพ โดยมีถนนบันไดอิฐและถนนราชดำเนิน เป็นทางสัญจรหลักของย่าน จุดรวมของย่านสถานการศึกษา ส่วนใหญ่เป็นจุดตัดของถนนสายต่าง ๆ โดยมีจุดหลักอยู่ที่ จุดตัดของถนนบันไดอิฐกับถนนราชดำเนิน ซึ่งเป็นที่รวมของรถรับจ้างสายภายในจังหวัดและรถรับส่งสาธารณะ ความหนาแน่นของอาคารอยู่ในระดับปานกลางและหนาแน่นมาก มีความสูง 1 - 3 ชั้น การใช้ที่ดินส่วนใหญ่จะเป็นที่พักอาศัย และสถานศึกษารวมทั้งโบราณสถาน จึงมีที่ว่างโล่งมากกว่าย่านพาณิชย์กรรม ที่ว่างโล่ง ส่วนใหญ่อยู่ในสถานศึกษาและโบราณสถาน รวมทั้งถนนสายหลักทั้งสองสาย ซึ่งมีความกว้างถึง 14 เมตร ซึ่งใช้เป็นพื้นที่เล่นกีฬาของคนในบริเวณพักอาศัยได้บ้าง ที่หมายตาของย่านสถาบันศึกษา คือโบราณสถานเช่นกัน โดยมีวัดโคกและวัดคงคารามเป็นที่หมายตาที่สำคัญเพราะมีที่ว่างโล่งวิมถนมาก รวมทั้งมีสถาปัตยกรรมที่งดงามและแตกต่างจากสภาพแวดล้อมโดยรอบ

สำรूपโดยรวมของย่านสถาบันศึกษา จึงเป็น เขตที่มีความหนาแน่นของอาคารปานกลางถึงน้อย การคมนาคมสะดวกเพราะถนนกว้าง การเคลื่อนไหวของกิจกรรมจะคึกคักในช่วงเช้าและเย็น ตามเวลาเรียน มีขอบเขตไม่แน่ชัด แต่มีที่ว่างโล่งมาก เพราะการใช้ที่ดินส่วนใหญ่เป็นสถานศึกษาและศาสนสถาน

แสดง : สารูปของย่านสถาบันการศึกษาและย่านโบราณสถาน

- ขอบเขต
- ทางสัญจรหลัก
- จุดรวมกิจกรรม
- ที่โล่งว่าง
- ที่หมายตาระยะไกล
- ที่หมายตาระยะใกล้

ทิศ

มาตราส่วน

0 100 250 400
ม.

แผ่นที่
4.11

การศึกษาเพื่อเสนอแนะแนวทางอนุรักษ์โบราณสถานและพัฒนาเมืองเพชรบุรี

ข. ความสัมพันธ์ของโบราณสถานต่อทัศนภาพในย่านสถาบันการศึกษา

เนื่องจากการใช้ที่ดินในย่านสถานศึกษาส่วนใหญ่เป็น บ้านพักอาศัย สถานศึกษาและโบราณสถาน ซึ่งสองประการหลังต้องการพื้นที่ใช้สอยมาก อีกทั้งโบราณสถานมีสถาปัตยกรรมที่แตกต่างจากบริเวณโดยรอบ จึงเป็นจุดหมายตาสำคัญของย่าน โบราณสถานที่เป็นที่หมายตา คือ วัดคงคารามและวัดโคก ซึ่งตั้งอยู่ริมถนนราชดำเนิน เพราะโบราณสถานทั้งสองแห่งมีพื้นที่กว้าง จึงมีที่ว่างโล่งมาก สามารถมองเห็นความงดงามของสถาปัตยกรรมได้ง่าย อย่างไรก็ตามมุมมองของโบราณสถานอยู่ในระยะใกล้เท่านั้นเพราะ อาคารไม่สูงมากและมีแกนนำสายตาน้อย

นอกจากโบราณสถานทั้งสองแล้ว โบราณสถานที่เหลือส่วนใหญ่จะอยู่ไกลจากถนน จึงถูกบดบังโดยอาคารโดยรอบ โดยเฉพาะอาคารแถวด้านหน้า เช่น วัดช้าง วัดชีสะอินทร์ วัดแก่นเหล็ก วัดกุฎีขาว เป็นต้น จึงเป็นปัญหาที่ความพิจารณาแก้ไขต่อไป

3) กลุ่มโบราณสถานในย่านโบราณสถาน

ก. สรุปของย่านโบราณสถาน

จากหัวข้อ 4.2.2 ได้แบ่งย่านโบราณสถานออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มโบราณสถานบริเวณรอบเขาวัง กลุ่มโบราณสถานริมถนนมาศราชวงศ์ และกลุ่มโบราณสถานในสองฝั่งแม่น้ำเพชรบุรีทางใต้ของชุมชนเมือง ในการศึกษาด้านสรุปของโบราณสถาน จะยกตัวอย่างเฉพาะกลุ่มโบราณสถานในเขตสองฝั่งแม่น้ำทางใต้ของชุมชนเมือง เพราะเป็นกลุ่มที่มีบทบาทต่อบริเวณโดยรอบในย่านมากกว่า 2 กลุ่มแรก

ลักษณะของการกระจุกตัวของโบราณสถานในกลุ่มนี้ อยู่ระหว่างสองฝั่งแม่น้ำเพชรบุรีรอบเขตของย่านโบราณสถานจึงมี 2 อย่าง คือ ถนนซึ่งเป็นกรอบด้านนอก ซึ่งมีถนนราชดำเนินและถนนดำเนินเกษมทางฝั่งตำบลคลองกระแชง ส่วนทางตำบลท่าราบ มีถนนวิพิตรและคอนปลาชถนนพานิชเจริญ ซึ่งนอกจากเป็นขอบเขตแล้ว ถนนเหล่านี้ก็ยังเป็นเส้นทางในการเข้าถึงโบราณสถานในย่านนั้นด้วย ส่วนเส้นขอบอีกอย่าง คือ แม่น้ำเพชรบุรีที่แบ่งกลุ่มโบราณสถานออกเป็น 2 ฝั่ง โดยมีสะพานท่าส่งมีและสะพานอรุพงษ์เป็นทางเชื่อม ความหนาแน่นของอาคารอยู่ในระดับปานกลางและเบาบาง อาคารโดยรอบกลุ่มโบราณสถานส่วนใหญ่มีความสูงไม่เกิน 3 ชั้น ใช้เป็น โรงงานขนาดเล็ก ร้านค้าย่อย และที่พักอาศัย จึงมีที่ว่าง

โถงค่อนข้างมาก ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็น ที่ว่างในเขตพระราชวังบรมราชินีเวศน์ และวัดต่าง ๆ รวมทั้งแม่น้ำเพชรบุรีซึ่งเป็นช่วงที่มีตลิ่งค่อนข้างชัน จึงมีที่เว้นว่างบริเวณผิวน้ำมาก สมควรใช้เป็นที่สันถนาการของประชาชนที่มาศดา ของกลุ่มนี้ไม่ได้อยู่ที่ศาสนสถาน แต่กลับเป็นพระราชวังบรมราชินีเวศน์และหอานาฎิภาววิเวศสามแยกทางตอนต้นของถนนบริพัตร แสดงถึงจุดสิ้นสุดของใจกลางชุมชนเมืองเพชรบุรี ดังนั้นสารปโตสรวมของกลุ่มโบราณสถานทางตอนใต้ของเมือง จึงมีมุมมอง 2 ด้าน ทั้งจากถนนและแม่น้ำ โดยมีโบราณสถานที่เป็นแกนทั้งสองฝั่งแม่น้ำ การใช้พื้นที่ว่างโถงยังมีน้อย และการใช้ที่ดินส่วนใหญ่เป็นโบราณสถานทำให้มีความร่มรื่น เหมาะสำหรับจัดเป็นที่ สันถนาการและศึกษาหาความรู้ทางประวัติศาสตร์ และศิลปกรรมสกุลช่างเพชรบุรีได้เป็นอย่างดี

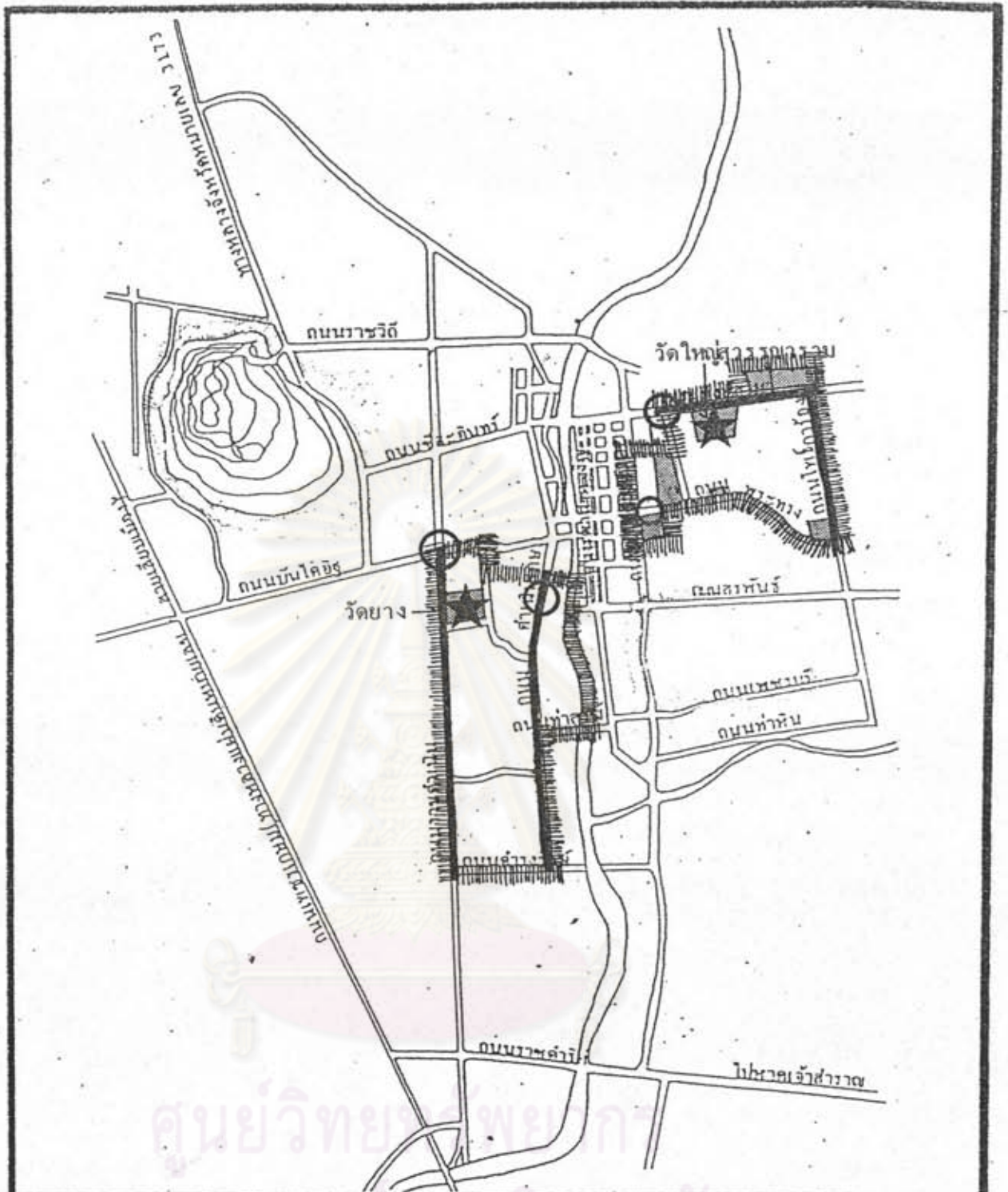
ข. ความสัมพันธ์ของโบราณสถานต่อทัศนภาพในระดับย่านโบราณสถาน

เนื่องจากกลุ่มโบราณสถานกลุ่มนี้ ถูกล้อมด้วยถนนมีแม่น้ำเพชรบุรีผ่ากลาง ทำให้เกิดมุมมองจากทางถนนและจากแม่น้ำ จึงแบ่งการมองทัศนภาพออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

- 1) กลุ่มมุมมองจากถนน ได้แก่ วัดป้อม วัดแรกและพระราชวังบรมราชินีเวศน์ โดยมีจุดนำสายตาวัดป้อมและวัดแรกจากถนนบริพัตร และจุดนำสายตารองพระราชวังบรมราชินีเวศน์จากถนนโคธรอบพระราชวัง
- 2) กลุ่มมุมมองจากแม่น้ำ ได้แก่ วัดเกาะ วัดอัมพวัน พระราชวังบรมราชินีเวศน์ และวัดจันทราวาส

นอกจากโบราณสถานแล้ว ยังสามารถมองทัศนภาพที่ดีได้จากแนวต้นมะขอกกานีริมถนนราชดำเนิน ถนนดำรงรักษ์ และถนนราชดำริห์ ซึ่งปลูกตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ที่สมควรอนุรักษ์ไว้ต่อไป

เนื่องจากโบราณสถานในกลุ่มนี้ ต่างเกาะกลุ่มกันเอง อีกทั้งมีรั้วรอบขอบชิด ทั้งบริเวณโคธรอบก็มีอาคารหนาแน่นน้อยและความสูงของอาคารไม่เกิน 2 ชั้น จึงไม่ค่อยมีปัญหาด้านมุมมอง ยกเว้นบริเวณสามแยกวัดเกาะซึ่งมีอาคารพาณิชย์ 3 ชั้นบังมุมมองของวัดเกาะจากถนนรวมทั้งทางเข้าวัดเกาะก็มีความซับซ้อน สมควรวางแผนดำเนินงานให้มีความเชื่อมโยงระหว่างโบราณสถานทั้งสองกลุ่ม เพื่อปรับปรุงทัศนภาพจากทั้งสองด้าน รวมถึงการซ่อมแซมอาคารเพื่อใช้เป็นจุดรวมความรู้และการศึกษาด้านประวัติศาสตร์และศิลปกรรมต่อไป

แสดง : สารูปย่านพักอาศัย

- ขอบเขต
- ทางสัญจรหลัก
- จุดรวมกิจกรรม
- ที่โล่งว่าง
- ที่หมายตาระยะไกล
- ที่หมายตาระยะใกล้

มาตราส่วน
0 100 250 400 ม.

แผ่นที่
4.12

การศึกษาเพื่อเสนอแนะแนวทางอนุรักษ์โบราณสถานและพัฒนาเมืองเพชรบุรี

4) กลุ่มโบราณสถานย่านพักอาศัยก. สารุ ย่านพักอาศัย

ย่านพักอาศัยในชุมชนเมืองเพชรบุรี แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ตามที่ได้แบ่งไว้ ในข้อ 4.2.2 คือ กลุ่มโบราณสถานในย่านพักอาศัยฝั่งตำบลท่าราบ และอีกกลุ่มที่ตำบลคลองกระแชง ใน การพิจารณาสารุของย่านพักอาศัย ผู้ศึกษาได้ใช้กลุ่มโบราณสถานในย่านพักอาศัยฝั่งตำบลท่าราบ เป็นตัวอย่างการศึกษา

พบว่ากลุ่มย่านพักอาศัยดังกล่าวมีขอบเขต ตามถนนมาศชาวงษ์ ถนนพงษ์สุริยา ถนน สุรพันธ์ และถนนโพธิ์กาบัง โดยมีถนนโพธิ์กาบังและถนนพงษ์สุริยาเป็นทางสัญจรหลักของย่าน ความหนาแน่นอาคารอยู่ในระดับปานกลาง การใช้ที่ดินเป็นที่พักอาศัยความสูงอาคารประมาณ 1 - 2 ชั้น จึงมีที่ว่างโล่งไม่มากนัก ดังนั้นที่ว่างโล่งส่วนใหญ่ในย่านนี้ จึงอยู่ในบริเวณโบราณสถาน ที่หมายศาลของย่านพักอาศัย ได้แก่ โบราณสถานเพราะมีพื้นที่มาก อีกทั้งมีลักษณะ ทางสถาปัตยกรรมที่ต่างจากอาคารโดยรอบ

โดยสรุปเห็นได้ว่า สารุของย่านพักอาศัย มีลักษณะเป็นกลุ่มบ้านพักอาศัยหนาแน่น ปานกลาง โดยมีถนนเป็นขอบเขตและมีโบราณสถานเป็นที่หมายศาลสำคัญ

ข. ความสัมพันธ์ของโบราณสถานต่อทัศนภาพในย่านพักอาศัย

โบราณสถานในย่านพักอาศัย มักอยู่บริเวณริมถนน จึงมีเส้นทางนำทัศนภาพจากถนน เป็นส่วนใหญ่ บริเวณโดยรอบเป็นอาคารสูงไม่เกิน 2 ชั้น โบราณสถานก็มีพื้นที่กว้างขวาง จึงเป็นที่ว่างโล่งเพื่อการสัญจรและการแก่ชุมชนโดยรอบ เป็นผลให้มีการสร้างอาคารประชิดหรือบดบัง โบราณสถานได้น้อย โบราณสถานที่เป็นจุดหมายศาลสำคัญในย่าน คือ วัดใหญ่สุวรรณาราม อยู่ริม ถนนพงษ์สุริยา เป็นวัดที่มีพื้นที่กว้าง และมีสถาปัตยกรรมงดงาม ขอบเขตหรือรั้วของวัดก็สูง ไม่มากนัก สามารถมองบริเวณวัดได้โดยตลอด อย่างไรก็ตามจากการศึกษา พบว่า วัดใหญ่ สุวรรณารามยังมีปัญหาเรื่องภูมิทัศน์ จึงสมควรวางแผนเพื่อหามาตรการแก้ไขต่อไป

จากการศึกษาความสัมพันธ์ของโบราณสถานในระดับย่าน พอสรุปได้ว่า โบราณสถานใน ย่านพาณิชย์กรรมมีปัญหาในด้านทัศนภาพมากที่สุด เพราะบริเวณโดยรอบมีอาคารสูง และความ

หนาแน่นมากก่อให้เกิดการประชิดและบดบังทัศนภาพ โบราณสถานในย่านสถาบันการศึกษามีปัญหา ด้านทัศนภาพอันดับรองลงมา เนื่องจากโบราณสถานในกลุ่มนี้ส่วนใหญ่จะอยู่ในเขตที่มีความหนาแน่น มากถึงปานกลาง จึงมักถูกบดบังจากอาคารโศรอบ ส่วนโบราณสถานในย่านโบราณสถานและ ย่านพักอาศัย มีปัญหาทางทัศนภาพน้อยกว่า เพราะอยู่ในเขตที่มีความหนาแน่นของอาคารในระดับ ปานกลางและระดับน้อย อีกทั้งโบราณสถานส่วนใหญ่จะมีพื้นที่มาก จึงไม่ค่อยมีปัญหาด้านการ ประชิดหรือบดบังของอาคารข้างเคียง

4.2.2.4 ปัญหาของโบราณสถานในระดับย่าน

จากการศึกษาและการสำรวจสภาพของโบราณสถานในระดับย่าน พบว่ามี ปัญหาใหญ่ 5 ประการ คือ

1) ปัญหาด้านที่ตั้งของโบราณสถาน เนื่องจากโบราณสถานเป็นสถานที่ สร้างมาเป็นเวลานาน โดยมีการเปลี่ยนแปลงน้อยมาก เมื่อเปรียบเทียบกับ การเปลี่ยนแปลง รูปแบบ ทางสัญจร และการใช้ที่ดินของชุมชนเมือง ซึ่งมีการเคลื่อนไหวโดยตลอด ตามการ เติบโตของชุมชน ทำให้สภาพแวดล้อมของโบราณสถานมีการเปลี่ยนแปลงตาม ส่งผลกระทบต่อ ลักษณะทางกายภาพและบทบาทของโบราณสถาน เช่น ในสมัยที่มีการสัญจรทางน้ำเป็นหลัก วัด ต่าง ๆ นิยมหันหน้าออกสู่แม่น้ำ ต่อมาเมื่อการสัญจรทางบกเข้ามาแทนที่ ทำให้ทางเข้าวัด ไม่สะดวก เช่น วัดเกาะ เป็นต้น

2) ปัญหาการใช้ที่ดินข้างเคียง ปัญหานี้มักเกิดกับโบราณสถานในย่าน พาณิชยกรรม ซึ่งอยู่กลางใจเมือง มีพื้นที่น้อยและมีบทบาททางพาณิชยกรรมสูง จึงมีการใช้พื้นที่ วัดในการประกอบกิจการค้าทั้งชั่วคราวและถาวร เช่น ตลาดผักค้าส่งที่วัดข่อย ตลาดพระที่วัด พลับพลาไชย นอกจากนี้ราคาที่ดินในย่านพาณิชยกรรมมีราคาแพง และมีความหนาแน่นอาคารสูง การเปลี่ยนแปลงรูปแบบอาคารจึงเป็นรูป ดึกแถวหรืออาคารที่มีจำนวนชั้นมากขึ้น ทำให้เกิดการ บดบังและประชิดโบราณสถานเป็นการทำลายทัศนภาพของโบราณสถาน ยิ่งไปกว่านั้น บางแห่ง ไม่ได้ปลูกสร้างอาคารประชิดอย่างเตี๊ยะ แต่มีการรื้อถอนโบราณสถาน ในย่านพักอาศัย ก็ประสบ กับปัญหานี้เช่นกัน โดยเฉพาะพวกที่เข้าที่วัดปลูกบ้าน ซึ่งนานไปพื้นที่เหล่านั้นต่างถูกรอครอบครอง เป็นกรรมสิทธิ์ของชาวบ้านไปก็มี

ส่วนโบราณสถานในย่านสถาบันการศึกษามีปัญหาในด้านการใช้ที่ดินข้างเคียง โดยการรुकล้ำของอาคารเรือน ซึ่งบางแห่งมีอาคารเรือนอยู่ในเขตโบราณสถานทำให้เกิดการปะปนการใช้ที่ดินในเขตพุทธาวาส โดยไม่มีการแยกสัดส่วนอย่างแน่ชัด จึงมีความสับสนปะปนในเรื่องการประกอบกิจกรรมทางศาสนากับกิจกรรมทางการศึกษา

สำหรับโบราณสถานในย่านโบราณสถาน มีปัญหาการใช้ที่ดินข้างเคียง ในด้านที่มีการประชิดติดกันของกลุ่มโบราณสถาน ทำให้บริเวณใกล้เคียงสงบเงียบ มีกิจกรรมและการปะทะสังสรรค์ของคนโดยรอบน้อย บริเวณดังกล่าวจึงไม่มีการเติบโตหรือการเคลื่อนไหวของเมืองเห็นได้จาก กลุ่มโบราณสถานโดยรอบเขาวัง และกลุ่มโบราณสถานริมถนนมาตชาวงษ์และถนนเพชรบุรี

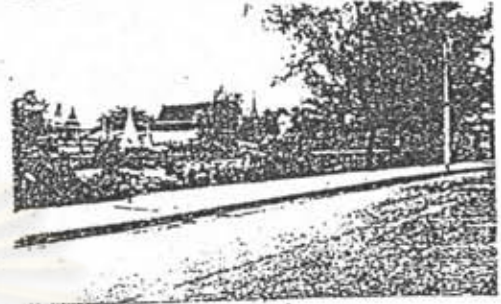
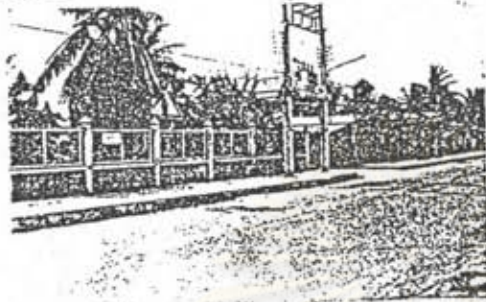
3) ปัญหาการเข้าถึง จากปัญหาสภาพที่ตั้งในหัวข้อ 4.2.2.4 ส่งผลต่อการเข้าถึงโบราณสถานจากทางสัญจรที่เปลี่ยนแปลงรูปแบบไป ส่วนมากมีปัญหาในกลุ่มโบราณสถานในย่านโบราณสถาน เช่น กลุ่มโบราณสถานริมถนนมาตชาวงษ์และถนนเพชรบุรี และกลุ่มโบราณสถานทางตอนใต้ของชุมชนเมือง เพราะการเกาะกลุ่มของโบราณสถานดังกล่าวมักอยู่ประชิดติดกันแบบรั้วชนรั้ว ทำให้การเข้าถึงมีความซับซ้อนจึงเกิดปัญหานั้น

4) ปัญหาด้านทัศนภาพ มักเกิดจากสาเหตุใหญ่ ๆ คือ

- การประชิดติดกันอาคารในบริเวณโดยรอบโบราณสถาน
- การติดตั้งสาธารณูปโภค เช่น หม้อแปลงไฟฟ้า สายไฟฟ้า สายโทรศัพท์
- ป้ายโฆษณาของร้านค้าต่าง ๆ หรือป้ายของหน่วยงานราชการ
- การตั้งรถเข็นหรือร้านค้าชั่วคราวหรือถาวรในและโดยรอบเขตโบราณสถาน
- จุดจอดรถรับส่งผู้โดยสารภายในจังหวัดบริเวณโดยรอบโบราณสถาน

ปัญหาเหล่านี้เป็นปัญหาใหญ่ที่เกิดขึ้นกับโบราณสถานในย่านต่าง ๆ โดยแต่ละย่านจะมีน้ำหนักของปัญหาที่แตกต่างกัน โดยที่โบราณสถานในย่านพาณิชย์กรรมจะมีน้ำหนักมากที่สุดรองลง คือ โบราณสถานในย่านสถาบันการศึกษา โบราณสถานในย่านพักอาศัยและโบราณสถานในย่านโบราณสถาน ความลำดับ

ป้อมหาภูมิทัศน์

การรื้อกลับบริเวณโบราณสถาน

ศูนย์รวมที่
จุฬาลงกรณ์

การสร้างอาคารประชิดคดบังโบราณสถาน

5) ปัญหาที่ว่างโล่ง ปัญหานี้จะแตกต่างกันตามความหนาแน่นของอาคารในย่าน คือ ในย่านพาณิชย์กรรมซึ่งมีความหนาแน่นมาก โบราณสถานในย่านนี้จึงมักขาดแคลนที่ว่างโล่ง โดยเฉพาะบริเวณหน้าวัดพระมหาธาตุ ซึ่งเป็นวัดสำคัญของย่านพาณิชย์กรรมของชุมชนเมือง ส่วนบริเวณอื่นที่มีความหนาแน่นอาคารน้อยกว่า เช่น ย่านพักอาศัย ย่านโบราณสถานหรือย่านสถาบันการศึกษา ปัญหาที่ว่างโล่งจึงไม่ใช่ปัญหาการขาดแคลน เนื่องจากวัดในย่านอื่น ๆ ไม่มีความแออัด มีปริมาณที่ว่างโล่งพอควรเมื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่ของโบราณสถานทั้งหมด แต่ปัญหาเกิดจากการขาดการดูแลปรับปรุงและจัดสภาพทางภูมิทัศน์ที่เหมาะสม เช่น การกำหนดพื้นที่ไม้ พื้นผิวลานวัด ทางเดินเท้า เป็นต้น

เมื่อนำปัญหาทั้งหมดมาพิจารณาและแยกแยะรวมกัน พบว่า โบราณสถานในย่านพาณิชย์กรรมมีปัญหาที่มากที่สุดโดยมีปัญหาในทุกด้าน ย่านที่มีปัญหารองลงมา คือ โบราณสถานในย่านสถาบันการศึกษา โดยเฉพาะเรื่องปัญหาการเข้าถึงและการใช้ที่ดินข้างเคียง ส่วนย่านพักอาศัยและย่านโบราณสถาน มีปัญหาด้านที่ว่างโล่งและทัศนภาพเป็นส่วนใหญ่

สรุป สภาพปัญหาในระดับย่านในชุมชนเมืองเพชรบุรี

จากการศึกษาพบว่า โบราณสถานที่มีความต่อเนื่องทางด้านบทบาทคือย่าน ส่วนใหญ่จะมีบทบาทระดับย่านในด้านต่าง ๆ และเมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ของที่ตั้งโบราณสถานกับการใช้ที่ดินโดยรอบ สามารถแบ่งได้เป็นโบราณสถานในย่านพาณิชย์กรรม ย่านสถาบันการศึกษา ย่านโบราณสถานและย่านพักอาศัย รวมถึงโบราณสถานนอกเขตเทศบาล ซึ่งเมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ทางกายภาพของโบราณสถานในย่านต่าง ๆ พบว่า ปัจจุบันโบราณสถานในแต่ละย่านมีองค์ประกอบทางกายภาพสัมพันธ์กับย่านโดยรอบเป็นอย่างดี โดยเฉพาะบทบาททางด้านสังคม ที่มีหน้าที่และบทบาทต่างจากที่เคยมีในอดีต นอกจากนี้ลักษณะอาคาร การสัญจร และการใช้ที่ดินของย่านได้ส่งผลกระทบต่อโบราณสถานทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยเฉพาะด้านภูมิทัศน์ ส่วนในเรื่องปัญหาของโบราณสถานในระดับย่านพบว่ามีปัญหาใหญ่ 5 ประการ คือ

- ปัญหาที่ตั้งของโบราณสถาน
- ปัญหาการใช้ที่ดินข้างเคียง
- ปัญหาการเข้าถึง
- ปัญหาด้านทัศนภาพ
- ปัญหาด้านที่ว่างโล่ง

ซึ่งโบราณสถานในย่านพาณิชย์กรรมมีปัญหามากที่สุด รองลงมา คือ ในย่านสถานศึกษา ย่านโบราณสถานและย่านพักอาศัยตามลำดับ ปัญหาเหล่านี้เป็นเรื่องที่สมควรใช้เป็นฐานเพื่อพิจารณาหา แนวทางแก้ไขต่อไป

4.2.3 ระดับเมือง

4.2.3.1 ความต่อเนื่องของบทบาทในประวัติศาสตร์ต่อชุมชนเมืองเพชรบุรี

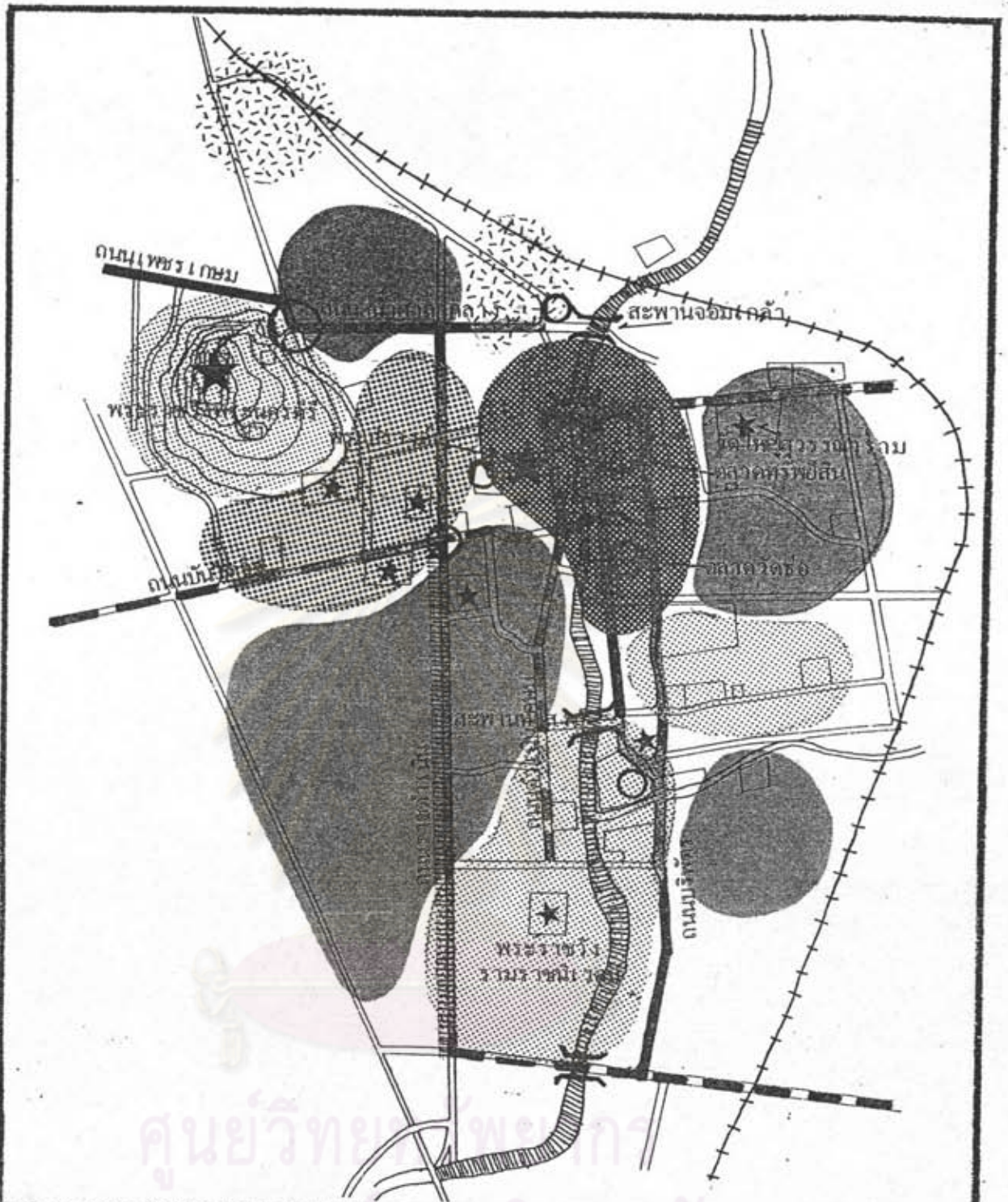
จากการศึกษาประวัติชุมชนเมืองเพชรบุรี พบว่าโบราณสถานที่มีบทบาทสำคัญต่อชุมชนเมืองอย่างต่อเนื่องมาโดยตลอด คือ วัดพระมหาธาตุ ซึ่งมีบทบาททางด้านการปกครอง เศรษฐกิจ และสังคมต่อชุมชนเมืองนับแต่ยุคก่อตั้งชุมชนเมืองเพชรบุรีปัจจุบัน ส่วนในระดับประเทศนั้น พระนครคีรี นับเป็นโบราณสถานที่มีความสำคัญต่อชุมชนเมืองมากที่สุด โดยมีความต่อเนื่องทางบทบาทต่อชุมชน ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 จนถึงปัจจุบัน

นอกจากนี้ ยังมีโบราณสถานอีกหลายแห่ง ที่ยังคงรักษาบทบาทด้านต่าง ๆ ต่อชุมชนเมืองอย่างต่อเนื่อง เช่น วัดคงคาราม วัดใหญ่สุวรรณาราม วัดเกาะแก้วสุทธาราม และวัดเพชรบุรี เป็นต้น

4.2.3.2 บทบาทความสัมพันธ์ของโบราณสถานกับชุมชนเมืองเพชรบุรี

ในปัจจุบันบทบาทความสัมพันธ์ของโบราณสถานต่อชุมชนเมือง มีความแตกต่างจากบทบาทในอดีต โดยบทบาทด้านการปกครองลดลง แต่กลับมีบทบาทด้านเศรษฐกิจและทางสังคมมากขึ้น บทบาทของโบราณสถานในปัจจุบัน ได้แก่

ก. เป็นสถานศึกษา มีโรงเรียนสอนทั้งทางโลกและทางธรรม ในปัจจุบันมีวัดที่เป็นที่ตั้งของโรงเรียนเทศบาล 4 แห่ง นอกจากนี้ยังมีวัดในย่านสถานศึกษาและย่านพักอาศัยอีกหลายแห่ง ที่มีสถานศึกษาในระดับต่าง ๆ ตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงอาชีวศึกษา

แสดง: สारปป้องกันชุมชนเมืองเพชรบุรี

สัญลักษณ์:

- โบราณสถาน
- ย่านพาณิชย์กรรม
- ย่านสถานศึกษา
- ย่านโบราณสถาน
- ย่านพักอาศัย
- ย่านสถานราชการ

- ขอบเขต
- ทางสัญจรหลัก
- จุดรวมกิจกรรม
- ที่โล่งว่าง
- ที่หมายตาระยะไกล
- ที่หมายตาระยะใกล้
- ทางสัญจรรอง

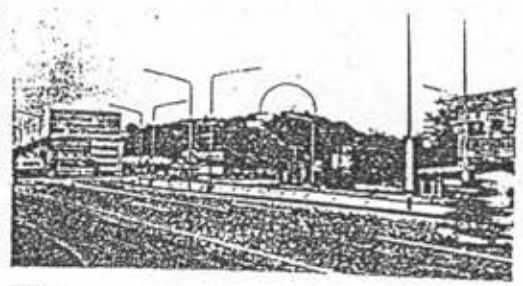

มาตราส่วน
0 100 250 400
ม.

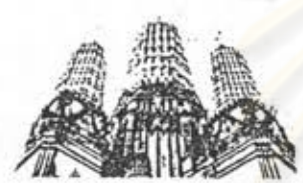
แผ่นที่
4.13

การศึกษาเพื่อเสนอแนะแนวทางอนุรักษ์โบราณสถานและพัฒนาเมืองเพชรบุรี

พระนครคีรี ①

มุมมองที่หมายตาของเมือง

พระปรางค์วัดมหาธาตุ

เช่น โรงเรียนวัดคงคาราม โรงเรียนอาชีวศึกษาในวัดพระทรง โรงเรียนอนุบาลในวัด
กุฎีขาว เป็นต้น ส่วนสถานศึกษาทางธรรมมีหลายแห่ง เช่น โรงเรียนธรรมะวันอาทิตย์ใน
วัดพระมหาธาตุ สถานฝึกสมาธิที่วัดกำแพงแลง วัดแรก วัดธีประเสริฐ เป็นต้น

ข. เป็นศูนย์รวมกิจกรรมของประชาชนในงานประเพณี ซึ่งส่วนใหญ่จะ
จัดตามวันสำคัญในย่านต่าง ๆ เช่น งานสงกรานต์ งานลอยกระทง โดยจะจัดตามวัดสำคัญใน
ย่านต่าง ๆ เช่น วัดพระมหาธาตุ วัดเกาะ วัดเพชรบุรี เป็นต้น

ค. เป็นสถานที่ท่องเที่ยวและทัศนศึกษา ปัจจุบันโบราณสถานเริ่มเข้ามา
มีบทบาทด้านนี้มากขึ้น โดยมีนักท่องเที่ยวชาวไทยและต่างประเทศจากท้องถิ่นอื่น หรือคนใน
ชุมชนเมืองเอง โบราณสถานที่เป็นที่นิยม ได้แก่ พระราชวังพระนครคีรี วัดพระมหาธาตุ
วัดพุทธไสยาสน์ วัดใหญ่สุวรรณาราม วัดกำแพงแลง เป็นต้น ศาสนสถานที่เป็นที่ท่องเที่ยวเหล่านี้
ส่วนใหญ่จะเปิดทุกวัน ต่างจากศาสนสถานทั่วไปที่มักปิดตลอดเวลา จะเปิดเฉพาะวันสำคัญหรือ
วันนักขัตฤกษ์เท่านั้น

ง. เป็นแหล่งศึกษาค้นคว้าทางศิลปะและงานช่าง จากความรุ่งเรือง
ของชุมชนเมืองเพชรบุรี ที่สะท้อนออกมาในรูปความงดงามทางศิลปะในโบราณสถานต่าง ๆ ใน
สกุลช่างเพชรบุรี ซึ่งเห็นได้จากเอกลักษณ์ของโบราณสถานในชุมชนเมือง เช่น พระนครคีรี
พระราชวังรามราชนิเวศน์ วัดพระมหาธาตุ วัดใหญ่สุวรรณาราม วัดกำแพงแลง วัดพุทธ
ไสยาสน์ วัดสระบัว วัดมหาสมณาราม วัดพลับพลาไชย วัดเกาะ วัดพระทรง วัด
เพชรบุรี วัดบันไดอิฐ เป็นต้น

ฉ. เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของเมือง โบราณสถานที่นับเป็นหัวใจของเมือง
เพชรบุรี คือ พระราชวังพระนครคีรี พระราชวังรามราชนิเวศน์ และพระปรางค์ในวัด
พระมหาธาตุ ซึ่งเป็นจุดหมายที่สำคัญของเมืองรองจากพระนครคีรี ทำให้เพชรบุรีมีลักษณะ
พิเศษเป็นที่ประทับใจของผู้พบเห็นทั้งภายนอกและภายในชุมชน

จะเห็นได้ว่า โบราณสถานที่มียุทธศาสตร์ต่อชุมชนเมือง ส่วนใหญ่จะเป็นโบราณสถานที่มียุทธศาสตร์ต่อเมืองหลายด้าน และมีความต่อเนื่องของบทบาทมาโดยตลอด โบราณสถานที่สำคัญที่สุด
ที่สุดในชุมชนเมืองเพชรบุรี คือ พระราชวังพระนครคีรี ซึ่งความสำคัญดังกล่าวมาจากปัจจัย
หลายประการ เช่น สภาพที่ตั้ง ซึ่งอยู่บนยอดเขาวิ้ง ซึ่งสูงประมาณ 98 เมตร จึงเป็นที่
หมายสำคัญในระดับสากล อีกทั้งเขาวิ้งตั้งอยู่ริมถนนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 4 ซึ่งมีทาง
แยกเข้าสู่ชุมชนเมือง นอกจากนี้จากรูปแบบทางสถาปัตยกรรมนิโอคลาสสิคผสมผสานกับศิลปไทย
รวมทั้งการจัดวางอาคารโดยคำนึงถึงแนวคิดทางศาสนาและหลักทัศนภาพ ทำให้พระนครคีรีมี

ลักษณะพิเศษที่แตกต่างจากพระราชวังอื่น ๆ จึงเป็นที่ประทับใจของผู้พบเห็นนับเป็นเอกลักษณ์สำคัญของชุมชนเมืองเพชรบุรี

ส่วนภายในเขตชุมชนเมือง มีพระปรางค์วัดพระมหาธาตุเป็นที่หมายตาสำคัญ เพราะความสูงขององค์ปรางค์ ทำให้สามารถมองเห็นได้จากกระยะไกล โดยมองจากถนนถนนที่พุ่งตรงมายังวัดพระมหาธาตุ ในทุกทิศทางจึงเป็นจุดนำสายตาที่ตรงมาที่วัดพระมหาธาตุ พระปรางค์วัดมหาธาตุ จึงเป็นที่หมายตาระดับชุมชนเมืองที่สำคัญ

4.2.3.3 ปัญหาโบราณสถานในระดับเมือง

จากการศึกษาสภาพทั่วไปของชุมชนเมืองเพชรบุรี และการศึกษาสภาพโบราณสถานกับชุมชนเมือง พบว่าปัญหาของโบราณสถานในระดับเมือง มีความสัมพันธ์กับปัญหาของเมืองอย่างเห็นได้ชัด เนื่องจากโบราณสถานต่างเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนเมืองเพชรบุรี ปัญหาของเมืองย่อมส่งผลกระทบต่อทั้ง ทางตรงและทางอ้อมแก่โบราณสถาน และในขณะเดียวกันตัวโบราณสถานเองก็มีบทบาทต่อการพัฒนาของเมืองทั้งทางตรงและทางอ้อม จึงสามารถแบ่งความสัมพันธ์ระหว่างปัญหาของทั้งสองฝ่ายได้เป็น 6 ด้าน คือ

- 1) ปัญหาด้านกฎหมาย
- 2) ปัญหาด้านการบริหาร
- 3) ปัญหาด้านกายภาพ
 - ปัญหาด้านการใช้ที่ดิน
 - ปัญหาด้านเทคนิค
 - ปัญหาด้านทัศนภาพและสิ่งแวดล้อม
- 4) ปัญหาด้านเศรษฐกิจ
- 5) ปัญหาด้านสังคม
- 6) ปัญหาด้านการท่องเที่ยว

โดยมีรายละเอียดของความสัมพันธ์ระหว่างปัญหาของเมืองและปัญหาของโบราณสถานดังนี้

ปัญหาเมือง	ปัญหาโบราณสถาน
<p>1. ปัญหาด้านกฎหมาย</p> <ul style="list-style-type: none"> - กฎหมายเทศบัญญัติไม่สามารถครอบคลุมเขตเมืองที่ขยายออกไปนอกเขตเทศบาล - กฎหมายผังเมืองที่ใช้อยู่ในปัจจุบันไม่ได้รับการปฏิบัติตามอย่างจริงจัง ทั้งฝ่ายบริหารและฝ่ายประชาชน - ไม่มีการกำหนดกฎหมายความสูงอาคารและรูปแบบทางสถาปัตยกรรมในเขตชุมชนเมือง - ความล่าช้าของกระบวนการทางกฎหมาย ตั้งแต่กระบวนการออกกฎหมายไปจนถึงการควบคุมให้เป็นไปตามกฎหมาย 	<p>1. ปัญหาด้านกฎหมาย</p> <ul style="list-style-type: none"> - ไม่มีการกำหนดและควบคุมการใช้ที่ดินและการประกอบกิจกรรมในบริเวณโบราณสถานและบริเวณโดยรอบ - โทษของกฎหมายด้านการอนุรักษ์โบราณสถานเบาเกินไป - มีช่องว่างด้านการดำเนินคดีเกี่ยวกับผู้กระทำผิดต่อโบราณสถานและโบราณวัตถุสถาน - ขาดกฎหมายควบคุมเอกชนที่เข้าไปดำเนินการในเขตโบราณสถาน - ขาดการควบคุมหรือจำกัดการออกโฉนดโบราณสถาน

ปัญหาเมือง	ปัญหาโบราณสถาน
<p>2. ปัญหาด้านการบริหาร</p> <ul style="list-style-type: none"> - การขาดการประสานงานระหว่างการบริหารราชการส่วนกลางกับเทศบาล - ระเบียบการทำงานมีความซ้ำซ้อน - ผู้ปกครองท้องถิ่นขาดความสำนึกในเรื่องอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น - การขาดการประสานงานระหว่างฝ่ายบริหารกับประชาชนในท้องถิ่น 	<p>2. ปัญหาด้านการบริหาร</p> <ul style="list-style-type: none"> - การขาดการประสานงานระหว่างหน่วยราชการกับโบราณสถานในการอนุรักษ์โบราณสถาน - ระเบียบการทำงานของราชการมีขั้นตอนยุ่งยากและซ้ำซ้อน จึงต้องใช้เวลานานเกินต่อการเสื่อมโทรมของโบราณสถาน - การขาดงบประมาณและกำลังคนที่มีความรู้ความสามารถทางเทคนิค มาตรการอนุรักษ์โบราณสถาน - การขาดการรวมกลุ่มจากประชาชนในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและโบราณสถาน - การใช้ประโยชน์จากที่ดินในกรรมสิทธิ์ของวัดร้างอยู่ในอำนาจการตัดสินใจของศึกษาธิการจังหวัดเพียงคนเดียว
<p>3. ปัญหาทางกายภาพ</p> <p>ก) การใช้ที่ดิน</p> <ul style="list-style-type: none"> - การใช้ที่ดินปะปนสับสนในด้านพาณิชย์ อุตสาหกรรม พักอาศัย - การขยายตัวของชุมชนเมืองขยายออกไปนอกชุมชนเมืองทำให้ทุกพื้นที่ทางการเกษตร 	<p>3. ปัญหาทางกายภาพ</p> <p>ก) การใช้ที่ดิน</p> <ul style="list-style-type: none"> - การใช้ที่ดินในเขตโบราณสถาน สับสนกับเขตพาณิชย์วาสนและเขตสาธารณะ - การขยายตัวของเขตพักอาศัยในชุมชนเมืองรุกพื้นที่โบราณสถาน

ปัญหาเมือง	ปัญหาโบราณสถาน
<p>3. ปัญหาทางกายภาพ (ต่อ)</p> <ul style="list-style-type: none"> - การรื้อถอนอาคารเก่าปลูกสร้างใหม่กระทบต่ออาคารเก่า - การบุกรุกที่สาธารณะในเมืองทำให้ขาดการบำรุงรักษา - กรรมสิทธิ์ที่ดินในเมืองส่วนใหญ่เป็นของสำนักงานราชพัสดุและสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์จึงจำกัดการเติบโตของเมือง - ราคาที่ดินที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วทำให้อาคารใหม่มีความสูงมากขึ้น <p>ข) ทางเทคนิค</p> <p>1) ถนน</p> <ul style="list-style-type: none"> - ความกว้างของถนนไม่เพียงพอกับปริมาณจราจร - ความหนาแน่นของปริมาณจราจรในชั่วโมงเร่งด่วน - การขาดที่จอดรถขนส่งสาธารณะภายในจังหวัด จึงมีการรุกจอดริมถนน - การขาดความเคารพกฎจราจรของประชาชน 	<p>3. ปัญหาทางกายภาพ (ต่อ)</p> <ul style="list-style-type: none"> - การรื้อถอนโบราณสถานปลูกสร้างใหม่เป็นการทำลายโบราณสถาน - การบุกรุกที่ในกรรมสิทธิ์ของโบราณสถานและขาดการบำรุงรักษา - เกิดการรื้อทำลายใช้ที่ดินในกรรมสิทธิ์ของโบราณสถาน - มีอาคารสูงสร้างประชิดโบราณสถานที่อยู่ในเขตที่มีความหนาแน่นอาคารสูง - การขาดการดูแลรักษาโบราณสถานที่ได้รับการขึ้นทะเบียนโบราณสถานทำให้มีสภาพเสื่อมโทรมมาก <p>ข) ทางเทคนิค</p> <p>1) ถนน</p> <ul style="list-style-type: none"> - ถนนแคบเข้าถึงไม่สะดวก - ปริมาณการจราจรหนาแน่นในชั่วโมงเร่งด่วนบริเวณโบราณสถานในย่านพาณิชย์กรรมและสถานศึกษา - การขาดที่จอดรถขนส่งสาธารณะภายในจังหวัด จึงมีการรุกจอดบริเวณโดยรอบโบราณสถาน - มีการส่งเสียงรบกวนและการทำผิดกฎจราจรบริเวณโดยรอบโบราณสถาน

ปัญหาเมือง	ปัญหาโบราณสถาน
<p>3. ปัญหาทางกายภาพ (ต่อ)</p> <ul style="list-style-type: none"> - การขาดสถานีขนส่งสินค้า จึงมีการใช้ถนนเป็นที่ขนส่ง - ขาดโครงข่ายถนนในการรองรับการขยายตัวของเมือง ทำให้ขาดระเบียบในการจัดโครงสร้างเมือง <p>2) การประปา</p> <ul style="list-style-type: none"> - โครงข่ายการประปาไม่สามารถครอบคลุมการบริการได้ทั้งชุมชน <p>3) การระบายน้ำ</p> <ul style="list-style-type: none"> - ไม่มีสถานีบำบัดน้ำเสีย โดยปล่อยลงแม่น้ำเพชรบุรีหมด <p>ค) <u>ปัญหาภูมิทัศน์และสิ่งแวดล้อม</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - ไม่มีการคำนึงถึงการวางแผนด้านภูมิทัศน์ในการวางแผนพัฒนาเมือง - การทำงานด้านสาธารณสุข เช่น เสาไฟฟ้า หม้อแปลง โทรศัพท ไม่มีการประสานงานและไม่คำนึงถึงด้านภูมิทัศน์ - การขาดความเอาใจใส่รูปแบบขององค์ประกอบภูมิทัศน์ถนน 	<p>3. ปัญหาทางกายภาพ (ต่อ)</p> <ul style="list-style-type: none"> - รถขนส่งสินค้าเข้ามารับส่งสินค้าในชุมชนเมือง ทำให้เกิดแรงสั่นสะเทือนกระทบต่อโบราณสถาน <p>2) การประปา</p> <ul style="list-style-type: none"> - โบราณสถานนอกเขตเทศบาลขาดน้ำประปาใช้สอย <p>3) การระบายน้ำ</p> <ul style="list-style-type: none"> - โบราณสถานนอกเขตเทศบาลไม่มีระบบบำบัดน้ำเสีย <p>ค) <u>ปัญหาภูมิทัศน์และสิ่งแวดล้อม</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - ไม่มีการคำนึงถึงการวางแผนด้านภูมิทัศน์ ในการสร้างหรือบูรณะปฏิสังขรณ์โบราณสถาน - ระบบสาธารณสุขปกศ เช่น ไฟฟ้า หม้อแปลง สายโทรศัพท ทำลายภูมิทัศน์ของโบราณสถานในระดับโบราณสถาน ย่าน และเมือง - ไม่มีการคำนึงถึงองค์ประกอบทางด้านภูมิทัศน์ในการจัดสภาพแวดล้อมภายในเขตโบราณสถานและบริเวณโดยรอบโบราณสถาน

ปัญหาเมือง	ปัญหาโบราณสถาน
<p>ค) <u>ปัญหาภูมิทัศน์และสิ่งแวดล้อม</u> (ต่อ)</p> <ul style="list-style-type: none"> - การขาดการควบคุมการติดป้ายเพื่อการต่าง ๆ ให้ความกลมกลืน - การขาดการควบคุมรูปแบบทางสถาปัตยกรรมให้ความกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมโดยรอบ - ขาดการกำหนดเขตความสูงอาคารเพื่อใช้ประกอบการวางผังการใช้ที่ดินให้มีประสิทธิภาพ - ขาดการคำนึงถึงปัญหาสภาพแวดล้อม เช่น น้ำเสีย อากาศเสีย เสียง และความสิ้นเปลืองจากการก่อสร้างและการขนส่ง 	<p>ค) <u>ปัญหาภูมิทัศน์และสิ่งแวดล้อม</u> (ต่อ)</p> <ul style="list-style-type: none"> - การขาดการควบคุมรูปแบบของป้ายในย่านโบราณสถาน - สถาปัตยกรรมโดยรอบโบราณสถานไม่มีความกลมกลืนกับโบราณสถาน - ขาดการควบคุมความสูงอาคารโดยรอบโบราณสถาน - การบูรณะปฏิสังขรณ์โบราณสถาน มักทำเฉพาะจุดเท่านั้น ไม่มีการคำนึงถึงสภาพทางภูมิทัศน์ต่อบริเวณโดยรอบโบราณสถาน - ผลภาวะเป็นพิษส่งผลโดยอ้อมต่อความเสื่อมทางกายภาพของโบราณสถาน
<p>4. <u>ปัญหาเศรษฐกิจ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - ปัญหาแรงงานที่ทำงานเชิงเศรษฐกิจได้รายได้จากค่าแรงต่ำ - การจ้างงานมีน้อยเพราะการค้าและอุตสาหกรรมส่วนใหญ่เป็นระบบครอบครัว 	<p>4. <u>ปัญหาเศรษฐกิจ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - แรงงานว่างงานบางส่วนมาบวชฆ่าเวลา จึงได้พระที่ไม่ศรัทธา - เศรษฐกิจระดับชาวบ้านไม่ดี จึงมีปัจจัยในการบูรณะปฏิสังขรณ์น้อย และมีการลักทรัพย์โบราณวัตถุ - การขาดปัจจัยในการทำนุบำรุงวัดทำให้ทางวัดมีการแสวงหาผลประโยชน์จากที่ดินในกรรมสิทธิ์ของวัด โดยการสร้างอาคารพาณิชย์ หรือบ้านเช่า

ปัญหาเมือง	ปัญหาโบราณสถาน
<p>5. ปัญหาสังคม</p> <ul style="list-style-type: none"> - ปัญหาความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน - ปัญหาความไม่พร้อมทางการบรรเทา ด้านสาธารณสุข - การบริการด้านการศึกษาไม่มีประสิทธิภาพ - ขาดการบริการด้านศิลปวัฒนธรรม + ห้องสมุดประชาชนอยู่ไกลและเข้าถึงลำบาก + ไม่มีพิพิธภัณฑ์ประจำจังหวัด - ค่านิยมที่เปลี่ยนไปทางวัตถุมากขึ้น - ชาวชนและประชาชน ไม่มีความภูมิใจและศรัทธาในวัฒนธรรมพินถิ่น 	<p>5. ปัญหาสังคม</p> <ul style="list-style-type: none"> - การบิดและป้องกันการสูญหายของโบราณวัตถุในโบราณสถาน - ขาดความปลอดภัยด้านสาธารณสุข เกิดความเสียหายต่อโบราณสถาน - การรुकู้การใช้พื้นที่ของโรงเรียนในเขตโบราณสถาน - ชาวชนขาดความสำนึกต่อส่วนรวม และแนวคิดในการอนุรักษ์ศิลปกรรมและวัฒนธรรม - ห้องสมุดประชาชนรुकู้ที่โบราณสถาน - พิพิธภัณฑ์ในวัดไม่เปิดให้ประชาชนเข้าชม - การบูรณะโบราณสถานถูกปล่อยให้เป็นภาระของกรมศิลปากรและวัด - เกิดการแข่งขันทางวัตถุนิยมในกลุ่มโบราณสถาน ส่งผลให้มีการรื้ออาคารเดิมเพื่อสร้างอาคารใหม่ที่ทันสมัยกว่า - ขาดผู้สืบทอดความรู้ทางศิลปวัฒนธรรมสกุลช่างเพชรบุรีและศิลปแขนงอื่น
<p>6. ปัญหาด้านการท่องเที่ยว</p> <ul style="list-style-type: none"> - ขาดการวางแผนท่องเที่ยวชุมชนเมืองอย่างเป็นระบบ 	<p>6. ปัญหาด้านการท่องเที่ยว</p> <ul style="list-style-type: none"> - ขาดแหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรมและการศึกษา เช่น พิพิธภัณฑ์

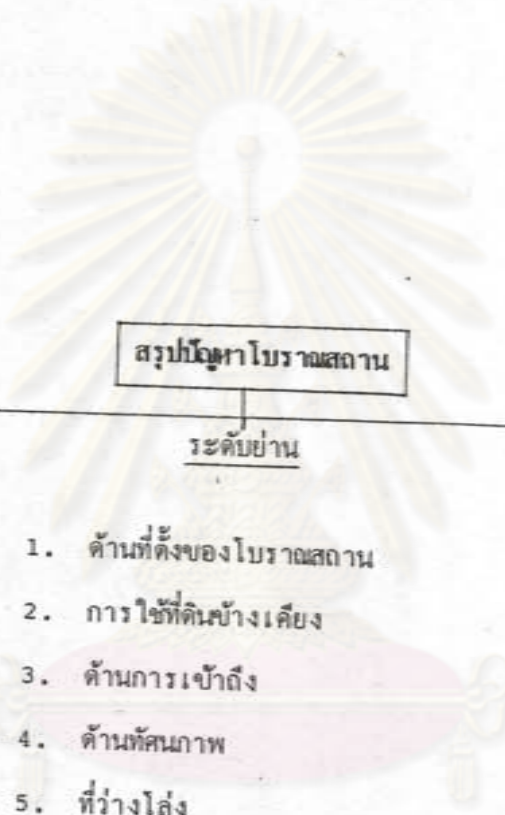
ปัญหาเมือง	ปัญหาโบราณสถาน
<ul style="list-style-type: none"> - ขาดการบอกทิศทางในเมืองและแหล่งท่องเที่ยว - ขาดความสะดวกสบายในบริเวณแหล่งท่องเที่ยว - ขาดความต่อเนื่องของเส้นทางการท่องเที่ยว - ขาดที่พักสำหรับนักท่องเที่ยว - ความไม่สะดวกในการสัญจรเพื่อการท่องเที่ยว 	<ul style="list-style-type: none"> - ขาดการบอกทิศทางในโบราณสถาน - ขาดความสะดวกสบายเพื่อการท่องเที่ยวในเขตโบราณสถาน - โบราณสถานปิดไม่ต้อนรับคนภายนอก - ไม่มีการประสานงานของโบราณสถานกับการท่องเที่ยว - ไม่มีนักท่องเที่ยวสนใจเข้าชมโบราณสถาน

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า ปัญหาของเมืองมีผลกระทบต่อโบราณสถานเป็นอย่างมาก ในขณะที่โบราณสถาน มีผลกระทบต่อเมืองในแง่การเป็นข้อจำกัดการเติบโตและการขยายตัวของเมือง และให้ความร่วมมือในด้านการท่องเที่ยวน้อย จึงสมควรหาแนวทางเพื่อแก้ไขการรุกของเมืองต่อโบราณสถาน เพื่อนุรักษ์โบราณสถานให้สามารถคงอยู่และมีบทบาทต่อการพัฒนาเมืองในอนาคตต่อไป

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพรวมของโบราณสถานในเขตชุมชนเมืองเพชรบุรี

- จำนวนโบราณสถาน : 42 แห่ง
- ประเภทของโบราณสถาน : 2 ประเภท คือ พระราชวัง และ ศาสนสถาน
- ที่ตั้งและชนิดของโบราณสถาน : ส่วนใหญ่อยู่ในเขตเทศบาลเมืองเพชรบุรี มี 2 ชนิด
 - 1) โบราณสถานที่จดทะเบียนโบราณสถาน
 - 2) โบราณสถานที่ไม่จดทะเบียนโบราณสถาน
- การกระจายตัวของโบราณสถาน : แบ่งเป็น 3 กลุ่ม
 - กลุ่มทางตำบลท่าราบ
 - กลุ่มทางตำบลคลองกระแชง
 - กลุ่มทางคอนไต้ของเมือง
- บทบาทของโบราณสถานในปัจจุบัน :
 - 1) เป็นสถานศึกษา
 - 2) เป็นศูนย์รวมกิจกรรมทางศาสนาและงานประเพณี
 - 3) เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจและท่องเที่ยว
 - 4) เป็นแหล่งศึกษาค้นคว้าทางศิลปะและช่าง
 - 5) เป็นศูนย์กลางบริการประชาชนเฉพาะเรื่อง
 - 6) เป็นเอกลักษณ์ของเมือง

สรุปเนื้อหา โบราณสถาน

ระดับเมือง

1. ด้านกฎหมาย
2. ด้านกายภาพ
 - การใช้ที่ดิน
 - ด้านเทคนิค
 - ด้านทัศนภาพ
 - ด้านสิ่งแวดล้อม
3. ด้านการบริหาร
4. ด้านเศรษฐกิจ
5. ด้านสังคม
6. ด้านการท่องเที่ยว

ระดับย่าน

1. ด้านที่ตั้งของโบราณสถาน
2. การใช้ที่ดินข้างเคียง
3. ด้านการเข้าถึง
4. ด้านทัศนภาพ
5. ที่ว่างโล่ง

ระดับโบราณสถาน

1. ความเสื่อมโทรมของอาคาร
2. ความสับสนปะปนของการใช้ที่ดินในโบราณสถาน
3. ทางเข้าและทางสัญจรภายในเขตโบราณสถาน
4. ปัญหาภูมิทัศน์

ศูนย์วิทยพัชยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย